

šumava

www.npsumava.cz

ZAJÍMAVOSTI Z PŘÍRODY | ZE ŽIVOTA OBYVATEL | Z HISTORIE



ČTVRTLETNÍK SPRÁVY NÁRODNÍHO PARKU ŠUMAVA LÉTO 2017 | 45 Kč

2017

Rok šelem

V Národním parku Šumava

Vzpomínka na šumavské vlky a medvědy |

Medvědí stezce je 50 let |

Národní parky podle nových pravidel |

V příloze: Sběratelské kartičky a plakát pro malé čtenáře



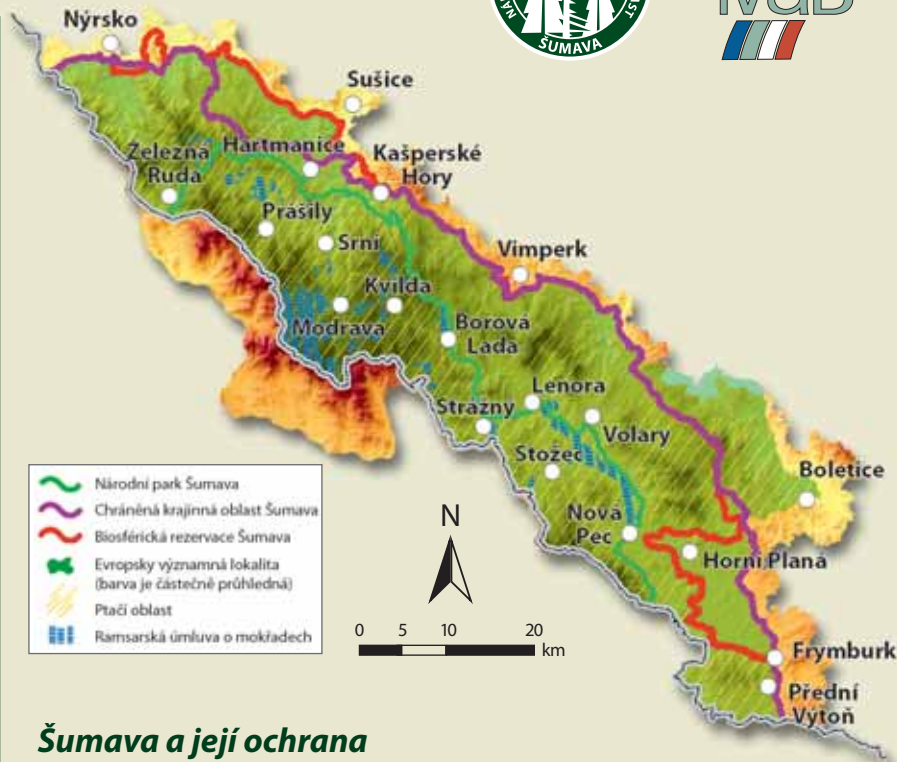
Slovo na úvod

Vážení čtenáři, vážené čtenářky,

každý rok před začátkem letní turistické sezóny je to úplně stejné – volají mi novináři z nejrůznějších médií a mají jednu zásadní otázku: „Jaké novinky jste letos pro turisty přichystali?“

Letos jsem odpovídal velmi stručně – „nádhernou přírodu“. Ta totiž sama o sobě přináší spoustu nových zážitků a každý rok v ní návštěvníci mohou objevit mnoho nového. Jednou je to třeba krásný výhled, jindy zase pěkná květina, nebo objev dosud nepoznaného kousku lesa. Šumava je totiž rozlehlá a podle mého ani jeden život nestačí na její podrobné prozkoumání. Ale abych nebyl jen takto nekonkrétní, novinky na Šumavě jsme pro vás připravili i pro toto léto. Průvodci divočinou představují veřejnosti nejceněnější místa národního parku a chráněné krajinné oblasti už desátým rokem a vedle stálých, oblíbených tras jsme pro vás připravili také několik nových. Rozšířil se okruh Partnerských kočů, kteří vás po Šumavě svezou v kočáre taženém koňmi. Nově v okolí Hamrů a Bílé Strže. Nově můžete objevit také Medvědí stezku – nejstarší naučnou stezku na Šumavě a druhou nejstarší v Česku. Letos si připomínáme 50 let od jejího založení a v aktuálním čísle tohoto časopisu se o ní dozvíte více. No a v neposlední řadě vešla v platnost novela zákona o ochraně přírody a ty nejzákladnější informace, které se týkají především turistů, naleznete v úplně prvním článku tohoto čísla. Přeji krásné léto, plné „nových“ zážitků a to nejen na Šumavě.

*Jan Dvořák
tiskový mluvčí
Správa Národního parku Šumava*



Šumava a její ochrana



Chráněná krajinná oblast Šumava

Vyhlášena v roce 1963 jako vyvrcholení snah o zvláštní ochranu přírodovědně cenného území.

Národní park Šumava

Centrální část Šumavy byla v roce 1991 přeřazena podle české legislativy do nejvyšší kategorie územní ochrany.



Ramsarská lokalita – Šumavské rašeliníště

Poměrně rozsáhlá část území (6 371 ha), zařazená v roce 1993 do mezinárodního seznamu mokřadů, dokládá celosvětový význam území.

Natura 2000

V rámci celoevropské soustavy chráněných území byla v souvislosti se vstupem ČR do Evropské unie zřízena:

- **Ptačí oblast Šumava** – pro ochranu vybraných ptačích druhů v oblasti (v roce 2004),
 - **Evropsky významná lokalita Šumava** – pro ochranu společenstev a vybraných druhů (v roce 2005).
- Obě lokality se prolínají s územím NP a CHKO a dokládají tak evropský význam tohoto území.



Biosférická rezervace Šumava

Už v roce 1970 byl vyhlášen celosvětový Program Člověk a biosféra (MaB). Jeho cílem je podpořit rozumné a trvale udržitelné využívání přírodních zdrojů a zlepšení vztahů mezi člověkem a přírodou. Oblast Šumavy byla celosvětovou organizací UNESCO vyhlášena biosférickou rezervací v roce 1990.



Vydavatel
Správa Národního parku Šumava,
režurní organizace MŽP

Adresa redakce
Správa Národního parku Šumava
1. máje 260, 385 01 Vimperk
tel.: 388 450 218
fax: 388 450 019
e-mail: sumava@npsumava.cz

Redakční rada
Jan Dvořák, Pavel Hubený,
František Janout, Jiří Kadoch,
Jan Kozel, Zdenka Křenová,
Václav Sklenář, Martin Starý,
Josef Štemberk,
Michal Valenta

Redaktor časopisu
Jiří Kadoch

Fotografie
Na titulní straně: Medvěd hnědý
z návštěvníckého centra Národního
parku Bavorský les. Foto: Jiří Kadoch
Foto na zadní straně: Na Stožecku je
řada cest pojmenována a označena -
Medvědí cesta. Foto: Jiří Kadoch

Grafická úprava: Mgr. Václav Hrabá
Tisk: UNIPRES, s. r. o. Turnov

Distribuce
PNS a. s.,
Mediaprint & Kapa Pressegrasso, spol. s r.o.
a další distributoři.

Podávání novinových zásilek povoleno
Českou poštou, s.p., ředitelstvím odstěpného
závodu Jižní Čechy v Českých Budějovicích,
jzn.: P-2986/96 ze dne 6. června 1996.

Předplatné
Výřizuje redakce, časopis vychází čtyřikrát
ročně, cena výtisku je 45 Kč,
celoroční předplatné 145 Kč.

Registrační číslo: MK ČR E 7518
Uzávěrka čísla: 15. 5. 2017
Datum vydání: 1. 7. 2017

Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí.



06



10



12



20



24



30

04 **Národní parky podle nových pravidel**

Co přináší novela zákona č. 114 o ochraně přírody a krajiny návštěvníkům Národního parku Šumava?

06 **Šumava podle Josefa Johna**

Jaké bylo dříve a je dnes počasí, pralesy, smíšené lesy ...?

08 **Klasické informace o stromech a dřevu už nás v NP Bavorský les moc nezajímají**

Rozhovor s M. Heurichem, kolegou specialistou na ekologii divoké zvěře i další obory.

10 **Karl Friedrich Sinner**

Odešel bývalý ředitel Národního parku Bavorský les - lesník, ochránce přírody, pozitivní člověk.

12 **Vzpomínka na šumavské vlky a medvědy**

Byli součástí staré Šumavy. Přežili kalamity i vichřice, nepřežili však kolonizaci člověka.

14 **Šumavské smilkové trávníky a vřesoviště**

Bezlesí potřebuje pro svou budoucí existenci aktivní, ale zároveň citlivou péči člověka.

16 **Šumavské pláně - Pasecká slat'**

Jedna z méně známých slatí, přesto bohatá na řadu vzácných druhů rostlin i živočichů.

18 **Datel černý**

Ponechání mrtvého dřeva a přírodě blízké hospodaření umožňují růst jeho populací.

20 **Svalbard - Špicberky**

Nejsevernější souostroví, kde se skláníme před silou přírody.

22 **Pyreneje**

Horské pásmo, jehož nejvyšší polohy chrání největší národní park Francie.

24 **Medvědi na stezce staré 50 let**

O počátcích jedné z nejstarších naučných stezek.

26 **Putování za památnými stromy – 10. díl**

Osada Dobrá na Šumavě a její lípy.

28 **Z Kvildy na Luzný nebo na Roklan za hodinu chůze**

Nabídka výletu, kdy využitím Zelených autobusů a Igebusů můžete navštívit oba bavorské vrcholy.

30 **Šumava před sto lety na snímcích Fotoateliéru Seidel VI.**

Adalbert Stifter a Josef Seidel - „básník“ a „kronikář“ Šumavy.

32 **Partner Národního parku Šumava**

Obnovení projektu na podporu podnikatelů v oblasti služeb na Šumavě.

33 **Soutěž Šumavská mozkovka potřetí**

Vyhodnocení soutěže o nejlepší odborný článek, který popularizuje vědecké výsledky.

34 **Aktuality**



Svět v CHKO Šumava (v popředí) a v Národním parku Šumava (v dálí) konečně odliší zásadně jiná pravidla ochrany. Foto: Jiří Kadoch

Národní parky podle nových

Od června letošního roku začala platit novela zákona č. 114 o ochraně přírody a krajiny – co se mění?

Pravidla pro národní parky v České republice se zásadně neměnila celých 25 let, a to až do letošního června, kdy začala platit novela zákona o ochraně přírody a krajiny. Ta nás přibližuje více ke světově uznávaným národním parkům, ale abychom si tuhle skutečnost mohli opravdu zcela vychutnat, čeká nás ještě spousta práce, jak potvrzuje v rozhovoru ředitel Správy Národního parku Šumava Pavel Hubený.

Zákon č. 114 byl jen s drobnými změnami platný od roku 1992 - jeden z mála zákonů, který vydržel prakticky čtvrtstoletí. Když se na to podíváme ze Šumavy - bylo nutné jej měnit?

„Na nutnosti nějaké změny nebo modernizaci zákona se na Šumavě shodují už dlouho téměř všichni. První zákon o Šumavě se začal připravovat už někdy v roce 1998. A pak byly další a další. V roce 2014 jsme ale došli k názoru, že není dobré pro každý národní park vytvářet zvláštní zákon, ale že bude rozumné novelizovat zákon o ochraně přírody jako celek.“

Jak složitá byla jeho příprava a do jaké míry byly vyslyšeny připomínky a vklady národních parků?

„Tak zásadní novelizace zákona není rozhodně jednoduchá. Každé slovo – každá věta – může generovat nějaké nejasnosti, takže je i při všech detailech nutné domýšlet všechny možné interpretace i vazby na jiné části zákona nebo na jiné

zákony. Zástupci správ národních parků byli členy týmu od samého začátku. A naše připomínky byly vyslyšeny a diskutovány vždy – a poměrně obsáhle a dlouho. A to znamená, že ne všechny tam mohly být zapracovány, některé prostě tou diskuzí neprošly úspěšně.“

Jeho následné projednávání a schválení nebylo jednoduché a je možné, že bude mít ještě dohru až u Ústavního soudu - čekal jste tak těžký proces?

„To jsme čekali všichni. Ale je to jako s velkou vodou: vy víte, že někdy přijde a jak bude asi veliká, ale vždycky, když nakonec přijde, jste překvapeni, jak dokáže být veliká!“

Pojďme k praktickým dopadům zákona. Jednou z nejdůležitějších změn je to, že se zcela mění smysl zonace, jak?

„Pojetí zón z roku 1992 vycházelo ze stavu přírody a míry jejího přeměnění

činností člověka. První zóna tak měla být logicky nejvíce přírodní – nejvíce divoká. Naproti tomu třetí zóna nejvíce člověkem využívaná – zastavěná, pasená, kosená apod. Druhá zóna tvořila přechod mezi těmito extrémami a počítalo se s tím, že bude postupně zmenšována rozšiřováním první zóny. Napočítal jsem asi 13 pokusů za 25 let o naplnění této úvahy, žádný se ale nepodařil. Tahle původní zonace ale moc nepočítala s divočinou. Umožňovala i v I. zóně docela výrazné zásahy do chování přírody. To se teď mění. Nová zonace není stanovena primárně podle vzhledu ekosystému, ale podle toho, jakou míru volnosti mu poskytneme. Takže **přírodní zóna** je rezervována pro přírodní procesy. A nemusíme ji vymezit jenom na místech, kde už probíhají, jako například v pralesích nebo na rašeliništích. Přírodní procesy můžeme tak nechat běžet i na místech, která člověk nějak přeměnil, ale kde se příroda pomalu sama vrací do své přírod-

pravidel



ní podoby. **Přírodě blízká zóna** je určena pro postupné nastolení přírodních procesů, ale než bude převedena do zóny přírodní, je možné v ní provádět řadu zásahů. Všechny by ale měly směřovat k tomu, že v určitém okamžiku na všechny naše přímé vlivy zapomeneme a změníme ji na zónu přírodní. **Zóna soustředěné péče** má být určena pro trvalé korekce přírodních procesů při zachování přírodních hodnot a pro ochranu krajiny. A pro život lidí a rozvoj obcí je určena **zóna kulturní krajiny**."

Druhou zásadní změnou podle novely je to, že turistům by měl být vstup volný do celého území. Jenže už z podstaty ochrany přírody to asi nepůjde úplně všude?

„Právě na tomto příkladu je vidět, jak už byl původní zákon nedokonalý. Doposud byl totiž zakázaný vstup do I. zón, bez ohledu na to, jestli zde turismus prokazatelně škodí, nebo ne. Tento limit s novelou zákona padl a zákaz vstupu už nebude spojován se



Turistika v národním parku není novelou nijak omezena, veřejně přístupná území by se navíc měla v budoucnu rozšířit. Foto: Hošek Vladislav

zonací. Přesto je nutné určité území uzavřít před návštěvností, která by mohla poškodit složky chráněného prostředí, a to vyhlášením klidového území. Tato místa si ale nebudeme moci určit jen tak, jen na základě našeho přesvědčení. Před jejich vyhlášením musí tato území splnit několik podmínek: návštěvnost veřejnosti musí být taková, že povede k poškození toho, co chráníme – a toto riziko bude muset Správa prokázat. Takže ani my teď přesně nevíme, kde a v jakém rozsahu budeme klidové území vymezovat, protože nejdříve musíme analyzovat stav citlivých míst a druhů a ke každému z nich přiřadit riziko poškození návštěvností. A až budeme mít tuto analýzu hotovu, budeme muset náš návrh projednat a dohodnout se zástupci obcí a v radě národního parku. Než se tak stane, bude po přechodnou dobu platit, že klidovým územím jsou ony staré I. zóny, které byly nepřístupné dosud. Tedy v prvních letech platnosti novely se v tomto ohledu pro návštěvníky nic nemění."

A jak dopadne novela na obyvatele Šumavy, nestane se pro ně z krajiny, kde bydlí, kde podnikají, zakonzervovaný skanzen?

„Tomu jsme právě chtěli novelou zabránit. Na Šumavě jsou obydlená území součástí národního parku a je nezbytné jasně říci, že je to fakt, který zákon nejen respektuje, ale chce garantovat co nejkomfortnější život místním obyvatelům, jeho trvalost a možnosti rozvoje. Má-li žít obyvatelstvo národního parku hlavně z turistiky, musí tu přece být lidé i zařízení, které to dokáží zajistit.“

Další informace a odpovědi na nejčastější otázky týkající se novely zákona č. 114 o ochraně přírody a krajiny naleznete na

*www.npsumava.cz
nebo na www.facebook.com/npsumava.*

Rozhovor vedl Jan Dvořák
Správa Národního parku Šumava
jan.dvorak@npsumava.cz

Šumava podle Josefa Johna

Lesmistr Josef John působil od roku 1924 na schwarzenberském panství, kde proslul nápadem na vyhlášení rezervace Boubínský prales. Nezajímal se však jen o oblast Boubína, ale o celou Šumavu a její dosud přeživší pralesy, jak vyplývá z poznámky A. Seidla, který navštívil šumavské pralesy v roce 1846, a jehož J. John provázal.



Jedno se určitě nezměnilo: v pralese staří velikáni umírají, aby poskytli prostor nové generaci. Foto: Pavel Hubený

Jiné počasí?

J. John popsal k roku 1868 podnebí Vimperska. Bylo to území s drsným vlhkým počasím s krátkým létem a náhlým přechodem do zimy. Spadlo mnoho vodních srážek, objevovaly se časté průtrže mračen s kroupami v letních měsících, každoročně se opakovaly pozdní mrazy. V zimním období se dostavily bořivé větry, pokrývka sněhu 3-6 stop (90-180 cm) ležela do konce dubna, ve vyšších polohách do konce června. Převládal západní vítr. Oslovil jsem 2 obyvatele Šumavy z oblasti Boubína, kteří se projevy počasí nějak profesně zabývají (lesník, meteorolog) a položil jim otázky na jevy, které popisuje John. Podle jejich odpovědí lze současné podnebí charakterizovat trochu jinak. Nástup zimy oba uvádějí spíše pozdní, zimy deštivé, ale občas i suché, sněhová pokrývka se pohybuje mezi 30 až 90 cm podle nadmořské výšky,

a trvá do února až dubna, léta jsou buď deštivá, nebo horká a suchá. Takže podnebí skutečně působí tepleji, než v 19. století...

Jak vypadaly pralesy?

J. John popsal v roce 1868 původní přírodní lesy Šumavy poměrně jednoduše. Na místech ovlivněných vodou rostly čisté smrčiny, které vyhlížely jako stejnověké, s věkem do 180 let. John u těchto lesů předpokládal periodické vyvracení vichřicemi a v podstatě jakési generační obměny. Čisté smrčiny rostly také nad 1 150 m nad mořem. Na zbylém území pak vládly smíšené lesy, ve kterých byl zastoupen smrk 50 %, jedle 33 % a buk 17 %. Podle tohoto popisu byl tedy smrk vždy dominující dřevinou (čistě bukové nebo jedlové porostní skupiny existovaly, ale vzácně a na malých plochách, jak vyplývá z pozdějších popisů lesa J. CH.



Seidlův Boubínský prales vypadá stejně, jako dnes ... Foto: archiv ateliér Seidel



Ne všude dokáže buk zvítězit nad smrkem.
To platí i v době globální změny klimatu.
Foto: Pavel Hubený

Ševětínského). Kdybychom aplikovali tento Johnův model na současnou typologickou mapu, zjistili bychom, že by v lesích současného národního parku měl smrk mít 72 – 76 % podíl. To je velmi zajímavé zjištění, protože dnes zde evidujeme zhruba 78% podíl smrku. Přitom „optimální“ zastoupení smrku podle plánu péče z roku 2000 by mělo být 51 %, tedy o více jak 20 % nižší... Šumava s více jak 70 % smrku by podle Johnových záznamů neměla být nic nepřírozeného.

Jsou smíšené lesy smíšené?

A jak to vypadá s lesy, které by měly mít podle Johna smrku 50 %, jedle 33 % a buku 17 %? Tedy s lesy pod 1 150 m nad mořem a neovlivněnými vodou? Na území CHKO Šumava, ve zbytcích pralesovitých lesů má dnes smrk 48 %, v hospodářských lesích 63 %. Buk ve zbytcích pralesů 29 % a v hospodářských lesích kolem 20 %. Jedle je na tom hůře, než v dobách Johnových, a její podíl se pohybuje kolem 5 %. Odpověď tedy zní: zatímco v člověkem téměř neovlivňovaných lesích má smrk podíl téměř srovnatelný s dobami Johnovými, v hospodářských je jeho podíl vyšší. Ale pouze o necelých 15 %, nikoli o 25 %, jak vyplývá z porovnání současné druhové skladby a lesnické typologie. V přirozené obnově těchto lesů je to podobné, přičemž podíl smrku v posledních 20 letech mírně roste.

Smrčiny dřívě, jako dnes

Rozhodně stále platí, že lesy na podmačených stanovištích jsou hlavně smrkové, ale jsou tu také mokřady s borovicemi, olšemi nebo vrbami. Tam, kde rostou na mokřinách smrčiny, musíme rozporovat Johnovo zjištění, že zde smrky dosahují maximálně 180 let. Dnes už víme, že v době, kdy John tyto lesy



Pomalou výměnu generací zachytil i fotograf Josef Seidel na konci 19. století. Foto: archiv ateliér Seidel

popisoval, v nich rostly jednotlivé smrky staré 200 až 350 let. Nacházíme totiž v těchto lokalitách stromy, které Johna pamatují a dnes jsou staré pět století. A podobné je to v lesích nad 1 150 m nad mořem. I zde převažují smrkové porosty, jedle i buk se sice objevují, ale rozhodně nedominují. A stejně jako za dob Johnových, rostou i tady smrky, které se dožívají šesti století. A to i za situace, že podobně jako smrčiny na mokřadech, je čas od času vyvrácí vichřice a napadá lýkožrout smrkový, nebo je tu a tam postihne exploatační těžba...

Podnebí je jiné, než bylo v polovině 19. století. Lesy také jistě vypadají jinak, ale vláda smrku je tu stále. Pozorujeme ji i v přirozené obnově lesa. I mezi malými stromky má smrk zastoupení od 43 % ve smíšených pralesních porostech, přes 60 % v hospodářských lesích a do 100 % na vodou ovlivněných lokalitách

a v horských smrčinách. A tak smrk vládne, a bude vládnout. Změna je ale oproti 19. století patrná na druhém a třetím místě v pomyslné soutěži o vítěze šumavského stromu. Na druhé místo se dostal za poslední dvě století buk, který odsunul jedli na třetí příčku. Jak mnoho tento výsledek ovlivnil člověk přímo nebo nepřímo – třeba imisemi – je otázka. Není vyloučeno, že i takové změny jsou výsledkem přírodních procesů, o jejichž příčinách nemáme dodnes představu. Neboť už pan Ševětínský na konci 19. století píše, že náhled zkušených lesníků je takový, že se v dlouhých časových periodách střídají ve vládě jednou jehličnaté, jindy zas listnaté dřeviny...

Pavel Hubený
Správa Národního parku Šumava
pavel.hubený@npsumava.cz

Klasické informace o stromech už nás v NP Bavorský les moc

rozhovor s Marco Heurichem

V minulém čísle představil Jaroslav Červenka společný projekt národních parků Šumava a Bavorský les, při kterém bude využito letecké laserové skenování. Na Šumavě nová metoda je v Národním parku Bavorský les již využívána. O zkušenostech s ní se s námi podělil Marco Heurich, zástupce vedoucího odboru ochrana přírody a výzkum a docent na Univerzitě Freiburg, který se specializuje na ekologii divoké zvěře, ochranářskou biologii, dynamiku lesa a dálkové skenování.



Jak dlouho se zabývá Správa NP Bavorský les leteckým laserovým skenováním?

S vývojem inovativních metod zjišťování struktury lesa jsme začali v rámci programu High-Tech-Offensive Bavorsko v roce 2002. Pro zachycení třídimenzionální struktury lesa nám z porovnání existujících metod – radar, optická data, laserové skenování – vyšla jako nejlepší metoda laserové skenová-

ní. V následujících letech jsme společně s dalšími kolegy vytvářeli algoritmy pro automatické zpracování relevantních parametrů. K jejich otestování bylo v roce 2012 provedeno na celé ploše národního parku letecké laserové skenování.

Co vás vedlo k tomu, přemýšlet nad výměnou tradiční lesní inventarizace za skenování?

Těch důvodů je více. Lesní inventarizace je časově náročná. Přestože s ní na zkušebních plochách monitoruji pouze malou část zájmového území, trvá podle počtu nasazených pracovníků a velikosti území měsíce i roky. Tím se může stát, že monitoruji různá stádia lesa po stejné disturbanci. Skenováním se získají data z celé plochy území v tom samém čase, rozdíl jsou pouze ně-

V roce 2017 provedou národní parky Bavorský les a Šumava společně letecké laserové skenování. Foto: Nürnberg Luftbild, Hajo Dietz



ch a dřevu nezajímají

kolik dní. K tomu se přidává, že v národním parku je kvůli mrtvému dřevu inventarizace náročnější, hrozí nebezpečí úrazů. Revitalizujeme zde lesní cesty, čímž máme delší přibližování na plochu. Inventarizace běžnou metodou stála NP Bavorský les 1,5 mil. euro. Skenování je levnější. Zároveň máme menší rušení citlivých druhů a biotopů v lese, když se to jednou přelítneme vrtulníkem, než když v terénu pobíhá spousta lidí sbírajících data.

Je velkou výhodou mít celoplošná data?

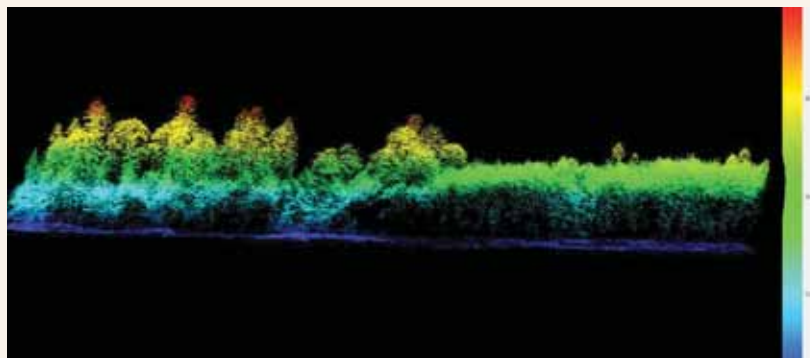
Celoplošná data mají velký význam pro zodpovězení různých ekologických otázek. Při lesní inventarizaci získám pouze průměrné údaje, například o zásobě dřeva. To je důležité v hospodářském lese, v národním parku mě ale zajímá, ne jaký je průměr, ale jak vypadá celé území. Také chci ale vědět, jaké charakteristiky má přesně to dané místo, kde jsem našel nějaký druh. Podle toho se poznají jeho preference. To běžnými metodami nejde. Další výhodou je, že při běžné inventarizaci musím předem vědět, co chci měřit, průměr, výška atd., při laserovém skenování mám syrová data, ze kterých mohu získávat data a statistiky i po letech. Buď mě zajímá něco nového, nebo se vylepšily algoritmy pro jejich zpracování. Do terénu kvůli tomu znovu nemusím.

Znamená to, že lesní inventarizaci už odzvonilo?

Tak daleko zatím nejsme. Skenování vyžaduje ještě další výzkum. Máme problémy zjišťovat druh dřeviny, rozlišit třeba javor od buku nebo jasanu. Ze studií víme, že se dá rozlišit smrk od borovice, dub od buku, mají jinou strukturu. Jedle a smrk také vypadají nadějně. Mrtvé stromy můžeme zjistit celoplošně, ale dřevinu zatím neurčíme. Bavorský les má našťastí z 90 % buk a smrk, takže problematických je pouze 10 % stromů.

Jaká je situace u zmlazení?

Zmlazení je těžké, pracuje se na vylepšení algoritmů. Porovnáváme data



Na bočním náhledu je vidět jasná hranice mezi pralesem Mittelsteighütte a mladším porostem.
Obr.: Správa Národního parku Bavorský les.

z inventarizace, leteckých snímků a leteckého skenování. Výzkum se skládá – nejen u obnovy – ze dvou kroků. Na malých plochách se testuje a pak se musí algoritmy převést na ta celoplošná syrová data. Druhy ve zmlazení zatím rozpoznat nedokážeme. Když to přelítneme dvakrát – v létě a zimą, tak vidíme, kde jsou listnáče a kde jehličnany. Výhodou opět je, že máme data o tom, kde přesně obnova je a jakou má strukturu a kde není. Škody zvěří – okus, loupání, děláme i nadále v terénu, protože chceme vědět, jak velký vliv má spárkatá zvěř na jednotlivé druhy.

Jak se skenováním daří identifikovat jednotlivé stromy?

Čím větší stromy jsou, tím to je samozřejmě jednodušší. V horním patře dokážeme podle druhu porostu rozpoznat 80-90 % jednotlivců. Čím menší jsou a čím víc jsou koruny blíže u sebe, tím těžší to je. Uvnitř porostu je těžké rozeznat jednotlivce zmlazení a nižších vrstev. Vidíme je tam nebo ne. Kolik stromů tam je, však není pro zodpovězení ekologických otázek relevantní. K tomu potřebuji informace, jak je porost hustý, kolik se tam dostane světla a tepla, jakou má strukturu – horizontálně i vertikálně, zdali je jednoetážový nebo víceetážový. To vše dostanu výborně ze skenování. Víím také, jak je porost vysoký, i když nemohu třeba evidovat každý jednotlivý strom.

Důležitou složkou lesních porostů v parku je i ležící tlející dřevo...

Tlející dřevo můžeme identifikovat, když se skenuje na jaře nebo v zimě. V létě propustí buk pouze malou část paprsků až k zemi, takže se ležící kmeny nepodaří zachytit. V jehličnatém lese to jde lépe, pokud porost není hustá mlazina. Klasické informace o stromech a dřevě už nás jako Správu NP Bavorský les moc nezajímají. Z parametrů, které les charakterizují a které máme jak o jednotlivých stromech, tak ty statistické údaje, můžeme u spousty taxonomických skupin

předvídat jejich výskyt. To jsme už i ukázali například u ptáků, kteří opravdu využívají trojrozměrný prostor. S daty ze skenování to je mnohem jednodušší než s klasickými daty z inventarizace ze země. I předpovědi pro brouky a pavouky jsme v terénu potvrdili. Teď chceme ty všechny informace dát do map. Skenovali jsme celý park, takže nyní můžeme říct, kde jsou místa s vysokým výskytem druhů a kde s nízkým.

Stačí vám na to pouze data ze skenování?

Kromě struktury lesa a množství tlejícího dřeva hrají roli i další veličiny. U hub, u kterých jsme předpovědi také dělali, jsou to například ještě nadmořská výška, expozice, druh půdy, množství srážek atd. Tyhle mapy máme. Když je přidáme k výsledkům ze skenování, můžeme vytvořit předpovědi. Data jsme využili i na poznání chování velkých zvířat. Porovnání s daty z telemetrie srnce nám ukázalo, že si srnci k přežvýkání potravy lehají na místo s dobrým přehledem, asi aby mohli pozorovat okolí, což znamená všimnout si včas rysa. Nyní pracujeme na nové studii k předpovídání pohybu jelenů.

Jak se dají využít data v budoucnosti?

Již nyní vytváříme předpovědi, jak se bude les vyvíjet a tím i jeho druhová rozmanitost. Porovnáváme současný stav lesa s výskytem druhů a jejich nároky, přidáme model se zmlazením a můžeme vidět, jak bude les vypadat za 50, 100 let. S daty ze skenování se dají modely přenést na celou plochu parku. Data můžeme využít i pro management. Pokud například ukáže předpověď budoucího vývoje porostů, že dojde k přesunu nějakých důležitých míst výskytu citlivých druhů, můžeme upravit koncept cest. S těmito daty je možné dělat opravdu hodně věcí, ale samozřejmě ještě nebylo vše uděláno. Co nás ještě například čeká, je jejich propojení s prognózou klimatických změn.

Karl Friedrich Sinner

- lesník, ochránce přírody a pozitivní člověk



Se zapálením vysvětloval Karl Friedrich Sinner účastníkům pravidelných exkurzí probíhající přírodní procesy. Foto: Maria Hušlein

Dne 18. března 2017 na procházce v lese u jeho rodného města Langensendelbach (Horní Franky) nečekaně zemřel dlouholetý ředitel Národního parku Bavorský les Karl Friedrich Sinner (1946–2017). Ještě o několik dní dříve se svým obvyklým klidným, odborným, ale zároveň důrazným projevem zasazoval v Bavorském zemním sněmu za třetí bavorský národní park. Náš vysoce uznávaný a vážený kolega se i po odchodu do důchodu v roce 2011 angažoval za ochranu lesů v Bavorsku, Německu a Evropě. Jeho smrt zanechává velkou prázdnotu nejen v Bavorském lese, ale i daleko za jeho hranicemi.

Karl Friedrich Sinner pocházel z tradiční lesnické rodiny. Stejně jako jeho mladší bratr Eberhard získal lesnické vzdělání na Univerzitě Ludwiga Maxmilianiana v Mnichově. Po absolvování státní lesnické zkoušky působil jako vedoucí lesní správy, vedoucí lesních úřadů v Erlangenu a v Norimberku a později i jako vrchní lesní rada. V rámci své práce se zaměřil na přírodě blízké lesní hospodářství. Stal se předsedou ANW – Společnosti pro přírodě blízké lesní hospodářství pro Bavorsko.

Ředitelem NP Bavorský les

Vedení Správy Národního parku Bavorský les převzal Sinner v roce 1998, rok po rozšíření národního parku o oblast Falkenstein-Roklan. Byla to neklidná doba, ve které měla filozofie „Nechat přírodu být přírodou“ ještě silný protivír. Tam, kde by se jiní snažili bouřlivě diskuzi vyhnout, byl Sinner téměř všudypřítomný. Jeho vycházky s obyvateli regionu byly legendární. A také v hospodách Bavorského lesa se nebál žádného dialogu.

Často se mu při nich podařilo přesvědčit a někdy i nadchnout svůj protějšek o správnosti myšlenky národního parku. To, že většina místních obyvatel nyní vnímá národní park jako „jejich park“, je z velké části zásluhou Sinnerova nasazení.

Zvýšená akceptace nebyla samozřejmě založena pouze na verbální přesvědčivosti šéfa národního parku, ale i na velmi úspěšných výsledcích jeho jednání. Sinner vybudoval síť návštěvnické infrastruktury a za-

řízení ekologické výchovy, která se v Evropě jen tak nenajde. Během jeho funkčního období byly postaveny Haus zur Wildnis, Wildniscamp am Falkenstein a Stezka v korunách stromů Neuschönau. Kromě toho převzal národní park Muzeum lesní historie St. Oswald, které bylo kompletně zrekonstruováno. Postupně byl vylepšován i Hans-Eisenmann-Haus. Tím se Sinner zasloužil nejenom o vybudování návštěvnických zařízení v nové části národního parku, ale také o další rozvoj území v původní části parku Roklan-Luzný.

Věda jako základ řízení

Pro výzkum a sledování vývoje v národním parku podle filozofie „Nechat přírodu být přírodou“ přeměnil Karl Friedrich Sinner výzkumné oddělení národního parku. To bylo před jeho příchodem odpovědné pouze za základní monitoring. Sinner přesvědčil Bavorské státní ministerstvo životního prostředí, aby na Správě umožnilo založení vědeckého výzkumu na univerzitní a mezinárodní úrovni. Podpořil přenos výsledků výzkumu do praktického managementu a environmentální výchovy a byl vynikající při zprostředkovávání výsledků výzkumu širokému publiku. S postupujícím časem se stal výzkum prováděný zaměstnanci národního parku základem nejenom pro rozhodování Správy podloženém vědeckými fakty, ale také ovlivnil koncepty ochrany v evropských národních parcích a evropském lesnictví.

Karl Friedrich Sinner získal za svou činnost mnohá ocenění. Za propagaci přírodě blízkých principů v lesnictví mu byla v roce 2002 udělena cena Karla Gayera. Za „tvorbu mostů mezi lesnictvím a ochranou přírody“ pak v roce 2006 cena Leopolda Pfeila. Bavorská státní medaile za zásluhy o životní prostředí byla pak v roce 2011 završením jeho aktivní kariéry v čele Národního parku Bavorský les. V témže roce odešel do penze.



Při svých výkladech se opíral o výsledky vědeckých výzkumů. Foto: Rainer Pöhlmann

Přeshraniční dosah

Jeho výrazná stopa však byla znatelná i mimo Německo. V roce 2009 získal Cenu ministra životního prostředí ČR za významný podíl na spolupráci v péči o přírodu národních parků Bavorský les a Šumava. To mělo samozřejmě své opodstatnění. Všechny nejdůležitější dokumenty týkající se spolupráce těchto sousedních národních parků totiž vznikly v době jeho funkčního působení na Správě NP Bavorský les (Memoranda o spolupráci z let 1999, 2005, 2009, společná Vize 2020 z léta 2009, Certifikát přeshraniční spolupráce Europarc z roku 2009, Dohoda o managementu lesů z roku 2010). Sinnerovi následovníci na české i bavorské straně těžili z intenzivní spolupráce z dob jeho působení jako ředitele parku. Po svém odchodu ze Správy Národního parku Bavorský les byl Sinner jmenován do Rady Národního parku Šumava, z pozice viceprezidenta organizace

Svou pozitivní energií se Sinner zasloužil za akceptaci národního parku v regionu. Foto: NP Bavorský les

Europarc Deutschland pak vedl a propagoval projekty hodnocení národních parků v Německu a Rakousku. Tuto aktivitu také aktivně podporoval v České republice.

Karl Friedrich Sinner byl příkladem klidného a pozitivního člověka. Svoji trpělivostí a profesionalitou inspiroval nejen mnohé ochránáře a lesníky v Bavorsku, ale i na české straně Šumavy. Nezbývá než doufat, že jeho způsob jednání, stejně jako vize národních parků jako území pro otevřenou diskusi, místa rozvoje lidské společnosti a prostoru pro pochopení zákonitostí fungování života, nebude zapomenuta a bude dále rozvíjena.

Karl Friedrich Sinner nám bude chybět!

**Gregor Wolf
Martin Starý
Pavel Bečka**

Správa Národního parku Bavorský les
Správa Národního parku Šumava
pavel.becka@npsumava.cz

Text Martin Starý a Pavel Hubený

Vzpomínka na šumavské vlky a medvědy

Medvěd hnědý i vlk obecný byli na Šumavě trvalými obyvateli rozlehlých lesů. Jejich smutný osud – úplné vybití – bylo zcela zaviněno lidmi. Pronásledováním a lovem. Jsou tak přímým dokladem „lidské péče o přírodu“.

Vlci se vrací... Foto: Jiří Kadoch

Medvědi na Šumavě zatím žijí jen v návštěvnickém centru Národního parku Bavorský les. Foto: Jiří Kadoch

Nejstarší záznamy

Ladislav Vodák ve své útlé knížce Šumavští medvědi uvádí jako nejstarší údaj o medvědech na Šumavě rok 1347, kdy císař Ludvík lovil medvědy v Bavorském lese. Tehdy se medvědi na celé Šumavě vyskytovali běžně a noví osadníci na ně naráželi všude, kam pronikli. Proto se nejdříve zprávy o nich objevují právě v nově kolonizovaných územích, jako bylo Vimpersko, Želnavsko a okolí Záblatí. Ze 16. století máme hojně záznamů o působení medvědů z oblasti Strážného, Zátone a Vimperka. V roce 1562 dokonce větší počet medvědů napadl odpočívající kolonu soumarů a ze 150 koní jich 7 roztrhal. V 17. století si můžeme udělat obrázek i o jejich populační hustotě, neboť máme zprávy o množství zastřelených zvířat. Protože se na krumlovském panství střílely téměř 2 kusy ročně, lze odhadnout, že populační hustota odpovídala přirozené – tedy, že na jednoho medvěda připadlo 15 až 30 km² lesa. Tehdy obývali pořád ještě většinu Šumavy. Až v 18. století, ruku v ruce s prudkou expanzí nového osídlení do povodí Křemelné a Vydry, se objevují záznamy o střetech s medvědy na Prášílsku. Také na Boubínsku, kolem Velkého Javoru a Zwieselu.

Historie lovu vlků měla podobný vývoj. Zhruba do 16. století byli vlci běžnými obyvateli Šumavy. Přestože k jejich hubení docházelo ve vnitrozemí v okolí královských měst již od 14. století, v hlubokých šumavských hvozdech se jim poměrně dařilo. Od druhé poloviny 17. a pak zejména v průběhu 18. století již nelze mluvit o lovu, ale o intenzivním pronásledování s cílem plošného vyhubení i na Šumavě. Docházelo k jejich trávení i pravidelným honům. Mezi lety 1721 – 1730 bylo na schwarzenberských panstvích Český Krumlov a Vimperk uloveno dokonce 44 jedinců. Poslední šumavský vlk byl slavnostně uloven 2. prosince 1874 mezi Kubovou Hutí a Borovými Ladami.

Poslední medvědi

V roce 1752 vimperští občané věřili, že byl zastřelen poslední boubínský medvěd. Nebyla to pravda. Další „poslední“ medvěd byl pak zastřelen ještě v roce 1788 (u Křížové smrči pod Boubínem). Později byly viděny stopy medvěda u Velké nivy ještě v roce 1864 a jeden byl dokonce upytlačen na Včelné v roce 1889. Tedy více než 30 let po zastřelení jiného „posledního“ šumavského medvěda (nebo spíš medvědice) z prastarého želnavského pralesa nedaleko Jeleních Vrchů v roce 1856.

A jsme u otázky, do kdy tedy vlastně medvědi a vlci na Šumavě opravdu žili? Odpověď se – jak jinak na Šumavě – liší podle zdroje. Po roce 1856 (kdy je uváděno zastřelení posledního šumavského med-



Místo zástřelu posledního šumavského vlka na Světlé hoře. Foto: Dana Zývalová



Tady padla šumavská medvědice, mylně považovaná za „poslední“
Foto: Štěpán Rosenkranz

věda, oné medvědice na Jeleních Vřších) máme k dispozici ještě 12 dalších pozorování nebo záznamů o ulovení medvěda. Mimo ty výše zmíněné to bylo na hranici s Bavorskem u Strážného, dále ulovení medvěda v roce 1870 na Grádlu u Železných Rudy, stejný rok na Hohenbogenu, 1873 ulovení na Ždánově, 1875 na Luzném, pozorování medvěda v roce 1876 u Kašperských Hor a nakonec 1892 pozorování na Plesné. Pravděpodobně ale poslední divoký medvěd byl pozorován opakovaně v roce 1949 v oblasti Hohenbogenu na severozápadní výspě Šumavy v Bavorsku...

Stejně tak v případě vlka bylo hlášeno pozorování několika osamělých jedinců i po odstřelení „posledního vlka“. A vlci se opět na Šumavě objevovali už od 80. let 20. století, dokonce je občas i někdo zastřelil...

Velké šelmy jako symbol

Každou chvíli se dočítáme, že Šumava je kulturní krajinou a divočina na jejím území nemá co pohledávat. Nejen, že se ukazuje, že více jak 40 % šumavských lesů má přírodě blízký charakter a jejich stromy jsou pokračovateli pralesů, i zprávy o šumavských medvědech a vlcích nám poskytují nepřímý důkaz o divokém, nikoli kulturním světě šumavské přírody, jehož existence sahala až ke konci 19. století. Vztah k šelmám také ukazuje na náš vztah k divoké přírodě, na náš strach ze silného a nebezpečného, naší potřeby krajinu změnit tak, aby nám přinášela komfort, zisk a místo k životu.

Vždyť k masovému vybíjení medvědů a vlků docházelo dávno po vrcholné kolonizaci Šumavy. Medvěd a vlk jsou symboly divoké prastaré Šumavy. Přežili i období velkých vichřic v letech 1868 a 1870 a následnou kůrovcovou kalamitu. Nakonec jsme je vybili. Ale vlk se už vrátil...

Martin Starý, Pavel Hubený
Správa Národního parku Šumava
martin.stary@npsumava.cz, pavel.hubeny@npsumava.cz

Šumavské smilkové trávníky a



Sejpy na Horské Kvildě. Foto: Pavel Buršík

Hořeček mnohotvarý český.
Foto: Romana Roučková

Osobitou tvář šumavské krajiny bezesporu spoluvytváří bezlesí. Jeho jedinečnost tkví v tom, že se v něm snoubí aktivní lidská činnost, četné stopy historie našich předků a přírodní procesy. Důvodem, proč šumavské bezlesí chránit a opečovávat, není ovšem jenom jeho krása z krajinářského pohledu, ale i jeho hodnota z hlediska botanického a zoologického. Je zde škála zachovalých cenných biotopů mokřadními společenstvy počínaje, přes mezické (středně živné) louky a pastviny, vegetací smilkových trávníků a vřesovišť konče.

Kde je hledat

Sekundární smilkové trávníky jsou z hlediska evropské ochrany přírody (soustavy NATURA 2000) zařazeny mezi prioritní biotopy, tzn. vyžadující zvláštní ochrany. Pro šumavské bezlesí, obzvláště pro Šumavské pláně, jsou smilkové trávníky typické, maloplošně se vyskytující, většinou mozaikovitě se prolínající s vegetací nízkých keříků vřesovišť. Osidlují kyselé, málo produktivní půdy, tvoří úzké lemy okrajů lesa, vlhčí formy bývají také při ob-

vodech rašelinišť. Vřesoviště jsou charakteristická pro sejpy, pozůstatky po rýžováni zlata, táhnoucí se podél vodních toků.

Všechny barvy duhy

Ve vegetaci smilkových trávníků se uplatňují především nižší trsnaté traviny jako je smilka tuhá (*Nardus stricta*), metlička křivolaká (*Avenella flexuosa*) a psineček obecný (*Agrostis capillaris*). Smilka se snadno pozná na dotyk, je to výrazně tvrdá drsná tráva, ne příliš chutná pro dobytek,



na rozdíl od metličky a psinečku. Metlička je nápadná svými křivolakými větvíčkami, psineček je zase výrazný svými latami s červenofialovým nádechem. Pro vřesovištní vegetaci jsou typické nízké keříky, dominantou je vřes obecný (*Calluna vulgaris*) spolu s brusnicí borůvkou (*Vaccinium myrtillus*) a b. brusinkou (*V. vitis-idaea*), na vlhkých stanovištích i vlochní bahenní (*V. uliginosum*). Trávy a keříky jsou doprovázeny mnoha bylinami, v červnu na smilkových trávnících zavládne žlutá barva květů

vřesoviště

prhy arniky a hadího mordu nízkého (*Arnica montana*, *Scorzonera humilis*), následuje oranžová, když rozkveté jestřábník oranžový (*Pilosella aurantiaca*), a ke konci léta a na začátku podzimu jsou smilkové trávníky, obzvláště pak vřesoviště, snad nejkrásnější - záplava růžovo-fialově rozkvetlého vřesu, kterou dokresluje fialová barva hořce panonského (*Gentiana pannonica*), a občas probleskne i červená barva zrajících plodů brusinek.

V těchto biotopech kromě již jmenovaných druhů je další řádka druhů rostlin vzácných, zvláště chráněných. Ke kriticky či silně ohroženým, dříve na Šumavě běžně se vyskytujícím, dnes známým již jen na několika lokalitách, patří fialově kvetoucí hořeček mnohotvarý český (*Gentianella praecox* subsp. *bohemica*), nenápadné orchideje běloprstka bělavá (*Pseudorchis albida*) a vemeníček zelený (*Coeloglossum viride*), či krásné a výrazné orchideje pětiprstka žežulník (*Gymnadenia conopsea*) a prstnatec bezový (*Dactylorhiza sambucina*) a další.

Co trávníky a vřesoviště potřebují?

Odpovědi na otázku, proč řada druhů rostlin v šumavské přírodě je dnes na pokraji vymizení, je několik. Je to jiný, mechanizovaný, intenzivnější způsob zemědělského hospodaření. Na pastvinách se pohybují větší stáda dobytka, louky se sklízí velkou mechanizací. Dalším negativním faktorem je tlak zástavby, kdy v intravilánu obcí a jejich okolí jsou leckdy zasaženy novou výstavbou také smilkové trávníky a vřesoviště. Tato společenstva jsou totiž citlivá na eutrofizaci. Velkým nebezpečím pro tyto biotopy je však i absence obhospodařování. Následkem přerušení hospodaření dochází k zarůstání sukcesními dřevinami a k prosazování konkurenčně silných druhů rostlin, jako je třtina chloupkatá (*Calamagrostis villosa*), medyněk měkký (*Holcus*



Řízená šetrná pastva ovci na vřesovišti na Horské Kvildě. Foto: Romana Roučková

mollis), či ostřice třeslicovitá (*Carex brizoides*), což vede k postupné degradaci projevující se výrazným druhovým ochuzením těchto společenstev. Z tohoto vyplývá, že pro zachování smilkových trávníků a vřesovišť je nutné občasné odstraňování náletových dřevin, individuálně dle stanoviště prováděná seč (popř. i mírné přihnojování) a pastva dobytka. Pro konkurenčně slabé druhy (všechny výše jmenované ohrožené druhy) je totiž důležité odstranit narostlou biomasu a narušit drn.

Co pro ně děláme?

Na vybraných lokalitách na území Národního parku Šumava již proběhlo a probíhá kácení náletových dřevin na bezlesí zaměřené jednak na zachování smilkových trávníků a vřesovišť, jednak na obnovu biotopu pro některé zvláště chráněné druhy živočichů, např. pro tetřívka obecného (*Tetrao tetrix*), či chřástala polního (*Crex crex*). Jedná se o Knížecí Pláně, Bučinu, Horskou Kvildu, Filipovu Huť, Skelnou a Kepelské Zhůří. Každoročně je realizován speciální management na zachranu hořečku mnohotvarého českého. V úzké spolupráci s místními zemědělci je na řadě lokalit prováděna údržba smilkových trávníků a vřesovišť přepásáním a sečením. Ošetřování zvláště citlivých či cenných stano-



Prha arnika. Foto: Eva Buršíková

višť se uskutečňuje díky národnímu dotačnímu programu MŽP „Podpora obnovy přírodních funkcí krajiny“ (POPFK).

Je odpovědností celé společnosti, zda chce zachovat svébytný ráz Šumavy, zda udrží na uzdě aktuální trend doby v podobě výstavby, budování turistického zázemí a dalších průvodních jevů, a souběžně nezapomene na to, že šumavské bezlesí potřebuje pro svou budoucí existenci aktivní, zároveň ale citlivou péči člověka.

Eva Buršíková

Správa Národního parku Šumava
eva.bursikova@npsumava.cz

Odstraňování náletových dřevin na botanicky cenné lokalitě Kepelské Zhůří. Foto: Romana Roučková



Šumavské pláně

Přírodní památka Pasecká slat'



Celkový pohled na přírodní památku Pasecká slat' z roku 2009. Ve střední části je patrná postupující dřevinná sukcese na úkor ochranný cenných mokřadních biotopů. Foto: Silvie Havlátková

Při pohledu na Paseckou slat' mě napadají slova klasika: „...ale je tady krásně!“. Nejsme na samotě u lesa, ale na Šumavských pláních. Šumava je složená geomorfologicky ze tří prvků - plání, hornatin a brázd. Pláně zabírají téměř 40 % Šumavy a snad každý je alespoň jednou navštívil. Mezi známé patří Kvildské pláně, které zahrnují Modravské, Roklanské a Prášílské. Rozsáhlé, a asi i ty nejznámější, jsou ale pláně jiné části území, a to Lipecké nebo Novosvětské, které patří do „rodiny“ Knížecích.

Pláně jsou mělká otevřená údolí, často vyplněná rašeliništi. Podrobněji se podíváme na pláně, kde byla v r. 2000 vyhlášena Přírodní památka Pasecká slat', ležící severovýchodně až jihovýchodně od Nových Hutí, na rozloze téměř 90 ha. Výhled na území je krásný, pokud pojedeme po silnici ze Šindlova směr Paseka. Hlavní osou památky je Vydří potok, který se meandrovitě vine přes luční porosty. Dále se potok prokousne krajinou až k Teplé Vltavě, do níž se vlévá zleva.

Bohatost přírodní památky

Pasecká slat' je vrchoviště, na které navazují rašelinné a vlhké louky, tvořící mozaiku se suššími smilkovými trávníky. Na současné tváři stanovišť se významně podílel člověk, ať už borkováním nebo hospodařením na loukách. Kromě zemědělského využívání nivy formuje pestrost

vegetace také rozdílná výška hladiny podzemní vody, mocnost rašelinné vrstvy, svažítost, expozice terénu a narušení melioračními zásahy v minulosti. Proto zde najdeme celé spektrum lučních biotopů a slat' je poměrně druhově bohatá.



Rdesno hadí kořen je důležitá rostlina pro vývoj motýla perleťovce mokřadního. Mladé housenky se přes den ukrývají v jeho suchých, svinutých listech a žír provádějí v noci.

Co se děje, když se nic neděje

Útlum zemědělského hospodaření po druhé světové válce způsobil zarůstání náletovými dřevinami, a to především břízkami, vrbami a osikami. Tím také došlo ke značnému omezení mikrostanovištní různorodosti a ústupu populací konkurenčně slabých druhů rostlin. Tyto rostliny nemí odolávat tlaku okolní vegetace a v boji o světlo, živiny a prostor prohrávají a postupně mizí z našeho okolí.

Jedním z příkladů konkurenčně slabého druhu je všivec lesní. Zároveň je citlivý i na vysoušení lokalit, takže často z nich mizí v krátké době. Rostliny jsou růžově kvetoucí, nejsnadněji je díky nápadné barvě květu nalezneme v červnu. Za „slabocha“ můžeme považovat i hořec panonský. Hořec panonský je v lučních porostech velmi nápadný, jeho vysoké lodyhy vyčnívají z porostů, a zvláště po prvních

mrazících jsou nepřehlédnutelné. Jako většina hořců, i tento druh byl sbírán pro ochucení likérů, což vedlo k jeho výraznému úbytku. Pokud nemá optimální podmínky (např. dostatek světla), nezmezí z lokality úplně. Vytrvale čeká ve sterilních růžicích na vhodné podmínky, na dobu, kdy zase vykvete. V přírodní památce roste vzácně na lesních pozemcích.

Máme na pláních hořeček

Pasecká slat' v roce 2009 překvapila nově nalezeným, mimořádně vzácným druhem, a to hořečkem mnohotvarým českým. Rostlina patří mezi ty, kde byl za posledních několik desítek let zaznamenán snad největší úbytek populace, především díky změně hospodaření v krajině. Hořeček je druhem pastvin, pro vyklíčení semen a přežití semenáčků potřebuje „díry“ ve vegetaci, což jsou vlastně obnažené plošky, drobné strhnutí drnu, které vznikají přirozeně během pastvy. V současné době je v ČR evidováno okolo 60 lokalit, nejvíce se jich zachovalo na Šumavě a v Šumavsko-novohradském podhůří. Lokalita na Pasecké slati představuje jednu z nejbohatších populací v rámci celé Šumavy.

Pro jeho podporu se na území ČR od roku 2010 realizuje záchranný program, jehož obecným cílem je zajistit existenci stabilizovaných rozmnožujících se populací druhu alespoň na 70 % lokalit s aktuálním výskytem druhu.

Co děláme, jak pomáháme

Od roku 2010 Správa NP Šumava pomáhá organizačně zajistit odpovídající management. Z národního dotačního programu péče o krajinu (PPK) financuje veškeré práce pro zachování těchto společenstev. Péče, což je vlastně pravidelné tradiční zemědělské hospodaření, podpoří udržení jejich druhové rozmanitosti a na ně vázané pestré škály druhů rostlin a živočichů. Cílem managementů je udržování různých sukcesních stádií v mozaikovitě podobě. Území přírodní památky by do budoucna měly tvořit kosené či pasené louky a otevřené plochy vrchovištní vegetace a různá stadia regenerace porostů náletových dřevin a křovin od nízkých mlazín až po vzrostlé, převážně světlé lesní porosty bez zásahu. Konkrétní akce na podporu populace hořečku spočívají v pečlivé každoroční péči o biotop, a to tak, že na počátku března (dle stavu sněhové pokrývky) dojde k vyhrabání staršiny, na to navazuje krátkodobá, ale intenzivní, pastva ovcí na konci května. Po odkvetu a vysemenění hořečků v druhé polovině října dojde k pokosení travní hmoty včetně pečlivého shrabání (viz též Šumava zima/2014).



Před zásahem



Po zásahu

Pohled na lokalitu s hořečkem mnohotvarým českým před a po zásahu. V rámci péče o lokalitu bylo v roce 2010 přistoupeno k razantnímu asanačnímu managementu, spočívající ve vyřezání všech smrků ztepilých.



Díky opětovnému zavedení lučních managementů hořečku mnohotvarého českého se v přírodní památce znovu objevilo několik set jedinců. Prozatím nejpočetnějším obdobím byl rok 2014, kdy zde bylo napočítáno 737 kvetoucích exemplářů.



Rašeliniště vrchovištního typu byla v minulosti pozměněna borkováním, ale zásadní narušení způsobilo v minulosti výrazné odvodnění zejména ve střední části Pasecké slati.

vřené plochy vrchovištní vegetace a různá stadia regenerace porostů náletových dřevin a křovin od nízkých mlazín až po vzrostlé, převážně světlé lesní porosty bez zásahu. Konkrétní akce na podporu populace hořečku spočívají v pečlivé každoroční péči o biotop, a to tak, že na počátku března (dle stavu sněhové pokrývky) dojde k vyhrabání staršiny, na to navazuje krátkodobá, ale intenzivní, pastva ovcí na konci května. Po odkvetu a vysemenění hořečků v druhé polovině října dojde k pokosení travní hmoty včetně pečlivého shrabání (viz též Šumava zima/2014).

Zadržení vody v krajině pomůže v budoucnosti částečná revitalizace toku a dřívě vytvořených kanálů v lesním komplexu v severní a střední části území v blízkosti umělé vodní nádrže. Návrat vody do krajiny je stále větší prioritou nejenom na lokální úrovni.

Pláně jsou tokaniště pro tetřívka

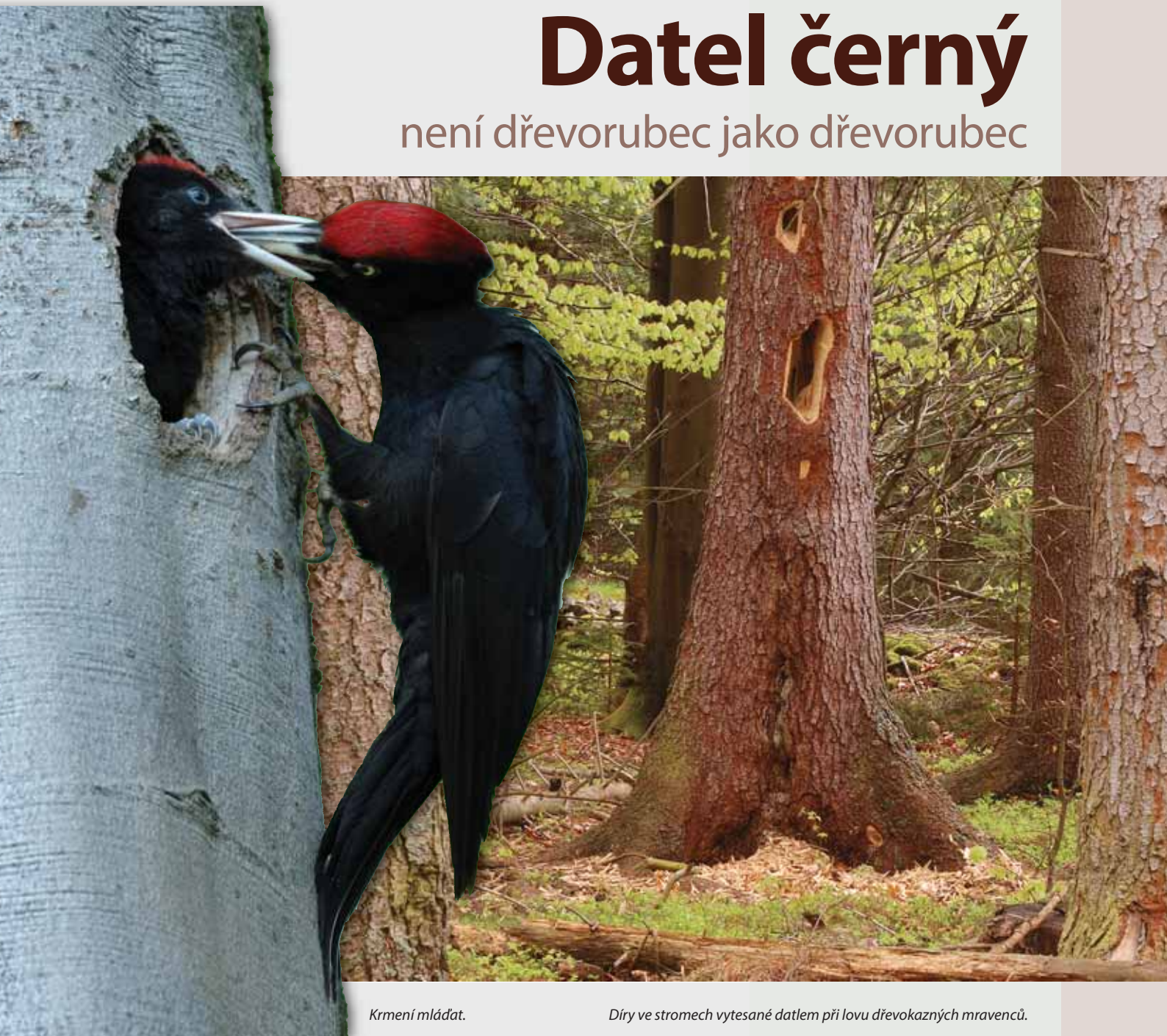
Z ornitologického hlediska je území dosti bohaté, zejména výskyt tetřívka obecného a jeřábka lesního činí tuto lokalitu velice cennou. Pro zachování populace tetřívka obnovujeme seče, pastvu a odstraňujeme nálety dřevin. Bezlesí zarůstající náletem, zejména břízami, znesnadňuje nejenom zemědělské hospodaření, ale vytlačuje i tetřívka. Březové porosty jsou pro něj sice životně důležité, nezbytná je však taky směs mlazín, soliterních stromů a bezlesí. Pro posílení jeho populace není likvidace náletů prováděna plošně, ale mozaikovitě na menších plochách. Výsledek je vidět hned, krajina se mění, ale dopad na všechny drobné a důležité složky biotopu (rostliny, motýly atd.) se pozná až později.

Pravidelným monitoringem ověříme, jak se zásahy podařily a přispěly mimo jiné i k posílení populace tetřívka, denních motýlů nebo některých rostlin.

Hana Urbanová, David Půbal
Správa Národního parku Šumava
hana.urbanova@npsumava.cz, david.pubal@npsumava.cz

Datel černý

není dřevorubec jako dřevorubec



Krmení mláďat.

Díry ve stromech vytesané datlem při lovu dřevokazných mravenců.

Není vrána jako vrána (Popis druhu)

Datel černý (*Dryocopus martius*) je známým druhem z řádu šplhaviců (Piciformes), která zahrnuje ptačí druhy vázané svým způsobem života na stromy, resp. les. Datel je náš největší šplhavec. Je to impozantní druh, téměř velikosti vrány, s délkou těla až 47 cm a hmotností 370 g. Obě pohlaví jsou celá černá až na červenou čepičku na hlavě, která samcům sahá přes celé temeno, u samic je jen v zadní části temene. Takto je odlišeno pohlaví již u mláďat. Oproti ostatním šplhavicům datel létá většinou přímo, let ve vlnkách, kdy se střídá fáze mávání

křídel s fází, kdy křídla jsou přitisknuta k tělu, moc nevyužívá. Vydává výrazné a daleko slyšitelné zvuky, nejčastěji trylkovité *krrii – krrii*, dlouhé kvílivé *klié* či ostré *kli-kli-kli*. Typickým pro datla jako pro většinu šplhaviců je jejich bubnování, které se ozývá hlavně v době páření, koncem zimy a začátkem jara. U datla se jedná o rychlý sled desítek úderů trvajících 1–2/s na částech kmene či větví s dobře rezonujícím dřevem. Datlí bubnování je nejhlubší, nejpomalejší, nejdelší a nejhlasitější oproti ostatním druhům bubnujících šplhaviců. Datel si bubnováním jednak označuje teritorium, jednak spolu

v rámci páru i tímto způsobem komunikují. Bubnuje tedy samec i samice. Datel je stálým druhem s typickými potulkami, zejména mladých ptáků hledající si vlastní vhodná teritoria.

Stavitel dutin (Hnízdo)

Datel je druh vázaný svým způsobem života na les. Žije v listnatých, smíšených i jehličnatých lesních porostech, od nížin do hor. Vyskytuje se i v menších lesních celcích, přeletuje mezi remízy a alejami, nicméně pouze rozptýlená zeleň ve volné krajině mu k životu nestačí. K hnízdění si vydlabává dutinu v kmenech stromů, vět-

šinou využívá stromy napadené dřevokaznými houbami, ač to není navenek vidět. Může použít starou dutinu nebo si vytesat novou, není pravidlem, kdy k tomu dochází, ale je dobré vědět, že o dutiny je velký zájem i z řad ostatních živočichů, viz níže. Vybírá si zejména kmeny starších listnatých stromů, hlavně buky, v horách a v severských oblastech hnízdí i v jehličnatých stromech. Datel tesá z našich šplhavic největší dutinu, proto si volí větší stromy. Dutina má protáhlý hrubškovitý tvar a může být hluboká až 60 cm. Většinou se nachází výš jak osm metrů nad zemí v části kmene bez větví, což je ochrana proti hnízdním predátorům, např. kunám. Díky tomu, že datel, podobně jako někteří další šplhavci (strakapoudi, žluny), vytváří dutiny, je velmi důležitým druhem v lesních ekosystémech pro další druhy živočichů, kteří v dutinách hnízdí či žijí, ale nedokáží si je sami vydlabat. Jsou tak na datlech a ostatních šplhavicích závislí a souhrnně je označujeme jako sekundární dutinové hnízdiče. Jedná se například o sovy, špačka obecného, holuba douprňáka, ale i některé druhy savců jako jsou veverka obecná, netopýři či sociálně žijící hmyz jako včely, vosy či sršně.

Dřevorubec a jeho nástroje (Adaptace)

Datel je hmyzožravým druhem, který na způsob sběru potravy a tvorbu hnízdních dutin je velmi dobře adaptován. K tesání do dřeva mu slouží silný rovný zobák, který je zpevněný podélnými lištami a konec seříznutý v ostří podobné dlátu. Pro sběr potravy je používán mrštný jazyk, který je vytažitelný na více než jednu délku zobáku. To umožňuje prodloužený jazykový aparát, což je pohyblivá výztuha jazyka tvořená chrupavčitou i kostní tkání. Svaly na hrdle spojené s dolní čelistí jí posouvají jako táhlem a jazyk je pak vymrštěn dopředu. Špička jazyka je ostrá se zpětnými háčky a je pokryta i lepivými slinami, které slouží k zachycení larev hmyzu v jejich chodbičkách ve dřevě. Silné vibrace vznikající při tesání do dřeva mohou poškodit mozek, a tak jsou v rámci adaptace „odpruženy“ houbovitou kostní tkání mezi zobákem a mozkovnou. Navíc datel má minimum mozkomíšního moku, který by svým vlněním při tesání mozek spíše ohrožoval, než chránil. Nejen zpevněné krční obratle a čelisti silnými svaly, ale celé pevné svalnaté tělo, včetně širokých žeber, se podílí na rozložení rázů. Nozdry jsou proti vdechnutí třísek chráněny štětičkovitými pery a oči těsně před úderem ptáci zavírají, navíc jsou chráněna silnou mžurkou. Po stromě se datel pohybuje poskoky pomocí krátkých a silných nohou zakončenými ostrými drápy, přičemž dva prsty směřují dopředu a dva dozadu. Důležitou oporou těla při šplhání je ocas, přičemž zejména středová pera jsou silně vyztužena. Datel se o ně při šplhání opírá, takže celá váha těla je rozložena mezi tři body – nohy a ocas.

Co pod kůrou, to na talíři (Potrava)

Jídelníček datla tvoří zejména dřevokazné druhy brouků, jako jsou tesaříci, kůrovci a velcí mravenci. Tedy jejich larvy, kukly a dospělci, které hledá pod kůrou či vrstvou dřeva. Doplnkově sbírá s povrchu vegetace i pavouky, housenky motýlů, plže, vosy, aj. Potravu dobývá jak z živých, odumírajících či mrtvých stromů, tak z padlých kmenů či pařezů. Oproti ostatním druhům šplhavic tesá nehlouběji a dostane se tak i k velkým dřevokazným mravencům, žijícím pod silnou vrstvou pevného dřeva. Právě dobýváním dřevokazných mravenců datel vytváří velké oválné otvory v kmenech stromů, zejména u jejich bází. Během zimního období loví hlavně mravence v pozemních kupovitých mraveništích. Cestu si k nim prohrabává i sněhovou pokrývkou. Pokud je však sněhu hodně, dostupnost této potravy se snižuje. Vzácně může pojídat i plody rostlin, jako jsou borůvka či jeřabiny. Doplnkově jako ostatní druhy šplhavic sají mízu vytékající z jimi naklovaných otvůrků v lýku, tzv. kroužkování stromů.

Proč datel?

Datel černý je rozšířeným druhem po celé České republice, kde se vyskytuje les. V Národním parku Šumava je jedním z devíti kritériových druhů, pro které byla vyhlášena Ptačí oblast Šumava. Českou společnost ornitologickou je vyhlášen Ptákem roku 2017.

Výsledky z celoevropského monitoringu ptáků ukazují růst jeho populací, podobně jako u jiných druhů šplhavic, kterému je přičítáno zejména ponechávání mrtvého dřeva v lesních porostech a zavádění přírodně blízkých metod lesnického hospodaření. Právě na význam druhově bohatého lesa s přítomností starých a odumřelých stromů je záměrem poukázat ve smyslu hesla: „Kde je datel, tam je zdravý les“.

Tomáš Lorenc

Správa Národního parku Šumava
tomas.lorenc@npsumava.cz



Datel černý u hnízdní dutiny.



Datel hledá potravu i na pařezech nebo ležícím dřevě.

Svalbard

„Země studeného pobřeží“

Rozkvetlá tundra během arktického léta (Brucebyen). Foto: Ivana Bufková

Severské krajiny mají neuvěřitelné kouzlo. Nejen svou divokou krásou, ale i jistou strohostí a urputností veškerého života, který na každém kroku musí o své místo těžce bojovat. Každý, kdo se ocitne na severu mimo civilizaci, musí se sklonit před silou přírody a respektovat její pravidla. Nejinak je tomu i na jednom z nejsevernějších souostroví známém jako Svalbard neboli Špicberky.

Zapomenuté ostrovy

Divoké skalnaté ostrovy mají celkem pohnutou historii. Zřejmě již ve 12. století je dobře znali islandští námořníci, pro svět je však objevil až o 400 let později (1596) známý holandský mořeplavec Willem Barents. Souostroví je tvořeno třemi velkými ostrovy se spoustou menších ostrůvků kolem. Právě Barents pojmenoval největší ostrov jako Spizbergen čili „Špicaté hory“. Dnes jsou Špicberky mezinárodním neutrálním územím pod přímou správou Norska. Představují nejsevernější část Evropy a jsou i nejsevernějším trvale osídleným místem na světě s necelými 3 tisíci stálými obyvateli.

Od uhlí k národním parkům

Největším bohatstvím ostrovů jsou obrovské plochy nedotčené severské přírody. Ve 20. století sice bylo na pobřeží hlavního ostrova založeno 5 osad a několik uhelných dolů, jejichž dopad na rozlehlá území mimo ně byl však malý a dnes jsou všechny doly až na jediný již zavřeny. Nevyčísitelná hodnota zachovalé přírody vedla norskou vládu ke zcela zásadní a pozoruhodné změně strategie vůči úze-

mí Svalbardu. Původně exploatační přístup byl v průběhu posledních 20 let nahrazen strategií cílenou na budování infrastruktury pro výzkum severské přírody a klimatických změn a na turistický ruch, pro který je nedotčená příroda hotovým magnetem. Tato strategie se ukazuje jako velmi perspektivní, na rozdíl od prodělečných důlních těžeb. Nakolik se ale Norům podaří udržet ji v bežeškových mezích, to je otázka budoucnosti.

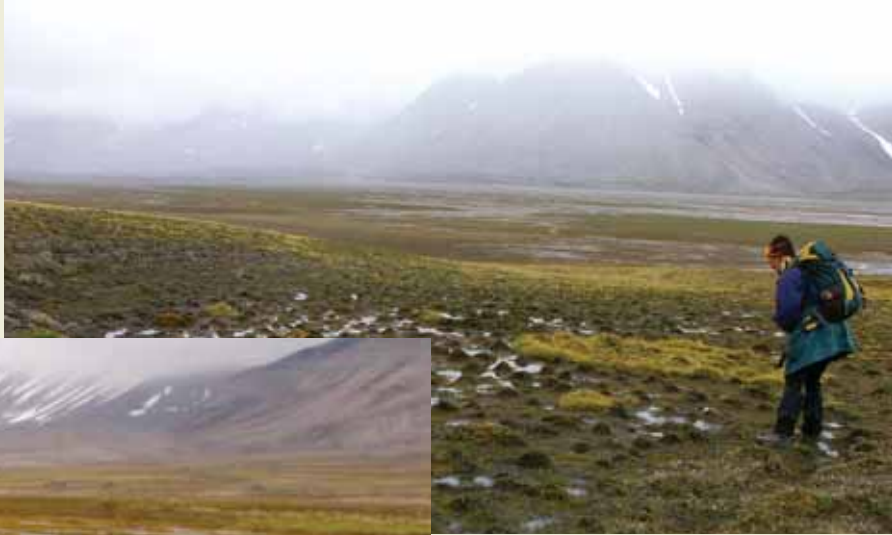
V současné době je na území Špicberk sedm národních parků a celá řada menších rezervací. Největší národní park má rozlohu přes 13 tisíc km² a podobně jako řada dalších zahrnuje i rozsáhlé plochy moře. Norové si velmi dobře uvědomují, nakolik zranitelné a křehké jsou severské ekosystémy, a tak se k některým chráněným ostrovním rezervacím není možné přiblížit ani na vzdálenost několika set metrů.

Úsporná arktická tundra

Při každém kroku na Špicberkách nelze nevnímat majestátnost okolní arktické přírody. Ostrovy jsou z 60 % pokryty rozsáhlými ledovci a na zbytku území se střídají kamenitá a sněžná pole, skály, horské



hřebeny a říční údolí. Zdejší vegetace je ale velmi nízká a řídká, rostliny mají k dispozici jen tenkou vrstvičku půdy a pod ní je už jen trvale zmrzlá zem (permafrost). Některé rostliny zase mají neuvěřitelnou schopnost uchytit se ve zcela jalovém prostoru kamenných sutí a získat zde potřebné živiny pro svůj růst. Úžasným zážitkem je návštěva rozkvetlé arktické tundry v letním období. Mnohá zákoutí jsou plná alpských druhů a často připomínají pracně udržované skalničky našich zahrad. Přítomnost druhů, které potkáme i na vrcholech Alp, je dána podobně extrémním klimatem i krátkou vegetační sezónou. Patří mezi ně např. růžově kvetoucí polštářky silenky bezlodyžné (*Silene acaulis*), lomikamen vstřícnolistý (*Saxifraga oppositifolia*) nebo zářivě žlutý lomikamen vždyzelený (*Saxifraga aizoides*) vázaný na vlhčí místa. Běžné jsou také dryádka osmiplátečná (*Dryas octopetala*), lomikamen sněžný (*Saxifraga nivalis*), šťovíček vysokohorský (*Oxyria digyna*) nebo vřes



Mokrá kopečková tundra. Foto: Šárka Mazánková



Nejmenším mokřadem na světě jsou drobné shluky bakterií a sinic (kryokonity) v kalužinkách na povrchu ledovce. Foto: Ivana Buřková



Pohled na čelo ledovce Nordenskiöld. Foto: Pavla Trachtová



Sob polární špicberský (Rangifer tarandus platyrhynchus) je nejmenším ze všech sobů. Foto: Pavla Trachtová



Krásné květy špicberského máku (*Papaver dahlianum*) využívá hmyz i jako úkryt před chladem. Foto: Ivana Buřková

čtyřhranný (*Cassiope tetragona*). Specifikem Svalbardu je ovšem zdejší špicberský mák (*Papaver dahlianum*) nebo nařalovělá silenka (*Silene uralensis* ssp. *arctica*).

Celkem roste na Špicberkách 184 druhů cévnatých rostlin, z toho 48 druhů je na Červeném seznamu. Mechorostů tu bylo nalezeno necelých 400 druhů. Ve zdejší arktické tundře najdeme i typická rašeliniště a podmáčenou kopečkovitou tundu. Na nich roste severský suchopýr výběžkatý (*Eriophorum*

scheuchzeri) nebo nízké, k zemi připláclé dřeviny zastoupené např. vrbou polární (*Salix polaris*) nebo vrbou bylinnou (*Salix herbacea*). Pozoruhodným a důležitým organismem tundry je sinice (správně fotosyntetizující bakterie) *Nostoc*, která připomíná zprohýbaný rosolovitý útvar a hojně se vyskytuje ve zmíněné kopečkovité tundře, kde pokrývá velké plochy. Je schopná vázat vzdušný dusík, jehož je v arktické půdě zoufalý nedostatek, a přispívá tak k vyšší produktivitě i úživnosti tohoto typu zamokřené tundry.

Království ledních medvědů

To rozhodně není nadsázka. Špicberky jsou výsostným domovem tohoto vrcholného predátora od roku 1973, kdy se Norsko připojilo k dalším státům a společně zahájili ochranu tohoto druhu. Spolužití s ledními medvědy na Špicberkách rozhodně není jednoduché a každý, kdo se pohybuje ve volné přírodě, musí znát a dodržovat řadu zásad, aby co nejvíce zabránil možnému střetu. Pravidla jsou přitom nastavena takovým způsobem, že mimo sídla jsou medvědi na ostrovech pánem a lidé se tomu musí přizpůsobit. Každý, kdo se vydá mimo město, sice má právo a dokonce i musí mít u sebe zbraň pro případ sebeobranu v ohrožení, zabití medvěda je však vyšetřováno velmi přísně, téměř jako zabití člověka.

Arktida a klimatická změna

Zatímco v teplejších oblastech někteří ještě tvrdsojňně odmítají existenci klimatické změny, v oblastech vysoké Arktidy jsou její dopady zcela zřetelné. A Svalbard je dokonale ukázkou toho, co se v současné době v Arktidě děje. Oteplení je dnes patrné již v řádu stupňů a prognózy nejsou optimistické. Jen pro představu, rok 2016 byl na Svalbardu nejteplejším rokem za celou dobu sledování a jeho průměrná teplota $-1,8\text{ }^{\circ}\text{C}$ byla vysokou nad dlouhodobým normálem ($-6,7\text{ }^{\circ}\text{C}$). Smutnou realitou dneška je rychlé tání ledovců, mořského ledu i permafrostu a nárůst deštivých dní. Nejen severské státy intenzivně sledují tyto změny a jejich dopad na jednotlivé druhy i celé ekosystémy. Do výzkumu Arktidy je zapojená i Česká republika. Jihočeská Univerzita založila na Svalbardu polární stanici a provádí zde řadu výzkumů zaměřených na sledování ekosystémů a druhů, včetně jejich potenciální reakce na očekávané klimatické změny. Přejme Arktidě, aby tyto změny byly co nejmenší.

Ivana Buřková

Správa Národního parku Šumava
ivana.burkova@npsumava.cz

Pyreneje



Údolí Gavarnie.

Symbol mušle, který se objevuje po celé jihozápadní Francii, označuje úseky na poutní cestě do Santiaga de Compostela v severozápadním Španělsku. Společně s Jeruzalémem a Římem bylo toto místo jedním z nejvýznamnějších svatostánků středověkého křesťanského světa. Přes Francii vedou čtyři hlavní poutní trasy, které se sbíhají směrem na jihozápad. Přes Navarre pokračují jako trasa jediná a překračuje velehory Pyreneje.

Pyreneje jsou souvislé horské pásmo od Biskajského zálivu k pobřeží Středozemního moře. Horopisně se dělí na tři části: Západní Pyreneje, které nemají většinou vysokohorský charakter, na ně navazují centrální Pyreneje s nejvyšším vrcholem Pico de Aneto (3 404 m n. m.) se 140 horskými štíty vyššími než tři tisíce metrů, skalními stěnami, stovkami jezer a ledovců, morénami i kary. Východním Pyrenejím dominuje 2 910 m vysoký Puigmal.

Jedná se o třetihorní pásemné pohoří se sněžnou čarou ve výšce 2 500 – 2 900 m n. m. Vzniklo alpinským vrásněním s nejvýraznějším zdvihem před 38 milióny let. Centrální partie tvoří pevné jádro z převážně krystalických hornin (zejména rul a žul), na okrajích se z hřebene tyčí vápencové a dolomitové skály bizarních tvarů.

Horský val se táhne v délce zhruba 435 km, ve střední části dosahuje šířky až 140 km. Hory nemají souvislý a zřetelný hlavní hřeben, jedná se spíše o větší množství horských masivů, které jsou příčně orientovány proti směru Pyrenejí. Pohoří bylo dotvarováno řekami a ledovci. Největší a nejnámější je ledovec Aneto v masivu Pico de Aneto, o délce 2 km, šířce 1,6 km, mocnost se pohybuje kolem 50 metrů.

Údolí jsou úzká, takže se v nich nevyskytují větší sídla. Jedno z horských údolí skrývá malý nezávislý stát Andorra.

Tato mohutná hradba velehor vytváří přirozenou bariéru mezi mírným vlhkým oceánským podnebím na severu a subtropickým klimatem na jihu (na deštivější francouzské straně spadne na hřebenech hor ročně až 2 000 mm srážek) a tím výrazně ovlivňuje přírodní poměry na celém

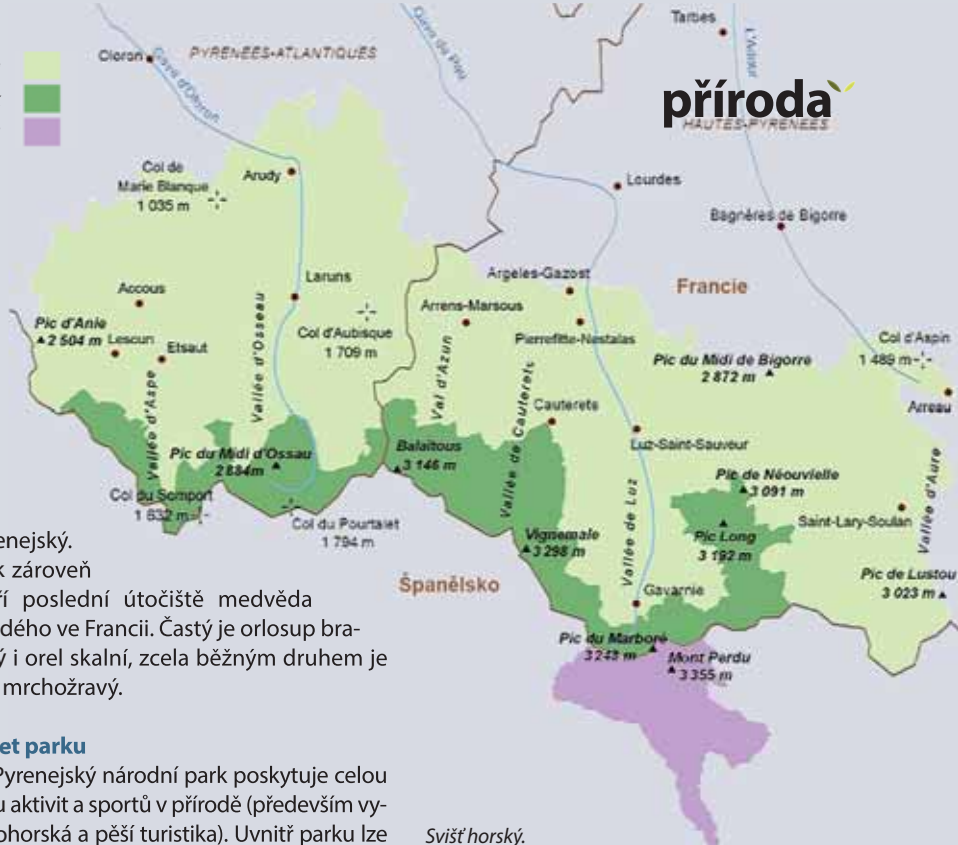
Pyrenejském poloostrově. Tvoří významné evropské rozvodí.

Nachází se zde tři národní parky – dva ve Španělsku a jeden ve Francii.

Pyrenejský národní park

Nejvyšší polohy Pyrenejí s rezervací Néouvielle byly vyhlášeny 23. března 1967 největším národním parkem na francouzské straně a pojmenovány Pyrénées Occidentales. Bylo to v době, kdy se Pyreneje dělily pouze na Západní a Východní. Později byl název změněn na Pyrenejský národní park (Parc National des Pyrénées). Společně s Parque nacional de Ordesa v Morte Perdido na španělské straně (světové dědictví UNESCO) tvoří od roku 1997 rozsáhlou biosférickou rezervaci. Patří k nejvýznamnějším parkům vytvořených k ochraně velehorské přírody. Zahrnuje

ochranné pásmo národního parku
 Pyrenejský národní park
 sousední Národní park d'Ordesa



příroda
 HAUTES-PYRENEES

jedny z nejpůsobivějších pyrenejských scenérií, divoké, většinou holé hory s rozeklanými vrcholy a hřebeny, hlubokými údolímí a sedly, s více než stovkou jezer, jedny z posledních ostrůvků původní divočiny. Jeho délka je 100 km podél francouzsko – španělské hranice od Vallé d'Aspe přes Vallé d'Ossau, Val d'Azun, Vallé de Cautelets, Vallé de Luz - Gavarnie k Vallé d'Aure, široký je zhruba 15 km. Nejvyšší výšky dosahuje hraniční horou Vig-nemale (3 298 m n. m.).

**Blíže k údolím
 Val d'Luz – Gavarnie**

Nejfrekventovanější trasa vede do karu Cirque de Gavarnie, kde se vám otevře zá-vratný pohled na skalní amfiteátr vysokých zasněžených vrcholů v délce 14 km. Cirque de Gavarnie je ledovcového původu a ka-ždého udiví svými kolosálními rozměry. Túra tímto karem skýtá pohledy na skalní stěny, majestátní vodopády i louky bohatě porostlé květinami. Původní zalednění zde vytvořilo téměř dokonalou půlkruhovou dolinu. Místy téměř svislá karová stěna je rozdělena na tři terasy vyplněné sněhem a ledovci. Z ní spadá 13 větších a několik menších vodopádů. Nej-výraznější z nich je Grande Cascade. Je i pramenem toku Gave de Gavarnie. Pohled na něj je zvláště dramatický po silném dešti, kdy proudy vody stékají v kaskádách po skalna-tých svazích. Se svou výškou 422 m je to nej-vyšší vodopád Francie.

Napravo je Brèche de Roland, kde se ve středověké epické básni La Chanson de Rol-land (Píseň o Rolandovi) pokusil její hrdina raději zlomit svůj kouzelný meč, než aby jej zanechal nevěřícím. Namísto toho však vyse-kal 120 metrů hlubokou rozsedlinu.

Flora a fauna

Park má svoji charakteristickou flóru a faunu. Uspořádání rostlinstva odpovídá klasickým vegetačním stupňům od buko-vých a jedlobukových lesů v podhůří (asi 12 procent plochy parku) po louky s porosty bo-rovíce, kleče i pěnišníků (rododendronů), až po zcela holé lokality v nejvyšších polohách. Smrk se šplhá do 2 200 m. Výčet flóry zahrnu-je asi 1 400 druhů cévnatých rostlin, včetně 160 endemitů. Vykoukne sluníčko a všechny krásné horské květiny najednou rozkvetou a zaplaví louky tisíci barevných květů. Všude rostou hořce, zvonky, orlíčky, modřence, bílé a žluté sasanky, růžové a fialové lomikameny, prvosenky, dřípátky. Úžasná druhová rozman-itost je největší ve Francii.

Rovněž fauna parku je neobyčejně boha-tá. Početná je populace kamzíka pyrenejské-ho, kozoroha pyrenejského, který byl po dru-hé světové válce téměř vyhuben. Častý je výskyt sviště horského, vysazeného v Pyre-nejích v roce 1950 z Alp. Raritami jsou pozoru-hodný vychuchol pyrenejský, ale i ženetka tečkováná nebo mlok bradavičnatý či mlok

pyrenejský. Park zároveň tvoří poslední útočiště medvěda hnědého ve Francii. Častý je orlosup brad-atý i orel skalní, zcela běžným druhem je sup mrchožravý.

50 let parku

Pyrenejský národní park poskytuje celou řadu aktivit a sportů v přírodě (především vy-sokohorská a pěší turistika). Uvnitř parku lze k túrám využít asi 350 km značených stezek a k ubytování slouží přibližně 20 horských chat. V tomto přísně střeženém parku nebydlí trvale žádní lidé. Lov zvířat a trhání květin jsou přísně zakázány a táboření ve volné přírodě je povoleno, ale s východem slunce musíte mít sbaleno. Hranice parku jsou vyznačeny bílým obdélníkem s červenou kamzíčí hlavou.

Letos Pyrenejský národní park oslavuje 50 let výročí založení. Popřejme mu, aby se mu dařilo jako dosud.

Bohuslava Schneiderová
 bohunka.schneiderova@centrum.cz

Svišť horský.



Vodopád Grande Cascade.



Medvědi na stezce staré 50 let

Je to skoro neuvěřitelné, ale letošní rok je rokem 50 leté vzpomínky, mimo jiné na objevení a vybudování naučné Medvědí stezky. Kde se zde vzala a proč zrovna medvědí? Co vedlo naše vrstevníky a předchůdce věnovat svoje úsilí a um právě k ochranářskému průzkumu oblasti mezi Ovesnou u Nové Pece a Černého Kříže?



Viklan dnes.

Naučné stezky – hit přelomu století

Zakládání naučných stezek bylo v tehdejší Československu 60. let minulého století v „plenkách“ a jejich popularizátor dr. Jan Čeřovský hledal „spřízněné duše“ pro jejich budování, a také pro pozdější ekopedagogiku. Členové aktivu státní ochrany přírody v Prachaticích Vratislav Francl, Bohuslav Nauš nebo Aleš Závěský nemohli u takovýchto výzev chybět. Hlídky ochrany přírody pod vedením svého učitele Aleše Závěského ze základní školy ve Vodňanské ulici v Prachaticích v roce 1965 začaly a zvláště v roce 1966 zintenzivnily průzkumné a terénní práce, po kterých následovaly populární povádkové

chodníky, žebříky, značení a hlavně pojmenování žulových útvarů. V následujícím roce byla stezka připravena pro návštěvníky, a to spolu s tištěným průvodcem.

Jak se zrodila medvědí stezka

Chodili tu – nechodili medvědi, proč se kopec jmenuje Perníkový vrch (Perník) a další otázky si mezitím kladli žáci pana učitele Závěského a postupně objevovali místa s hodnotnou přírodou a jevy. Medvěda ale neobjevili, pouze jeho pomníček – upomenutí na zástřel ze dne 14. 11. 1856 a podle něj také vzniklo pojmenování celé stezky. Ani dnes medvěda ve volné přírodě Národ-

ního parku Šumava nepotkáme, museli bychom za ním až na Slovensko, nejlépe do Vysokých Tater.

Medvědí stezka a kreativita mladých ochránců přírody

Pojmenování jednotlivých skalních útvarů respektuje i dnes tradici fantazie tvarů a příběhů. Ve směru z Ovesné, a to v její v první části, má svoji Dračí tlamu, kterou ale v létě budete marně hledat. Rampouchy (zuby draka) prostě chybí. Po výstupu přes Skalní hrad ke Kazatelně nás překvapí Obětní mísy, útvary vzniklé působením vody a mrazu v prohlubních. Při dalším stoupaní dojdeme k Pokličkám, Skalnímu stanu,





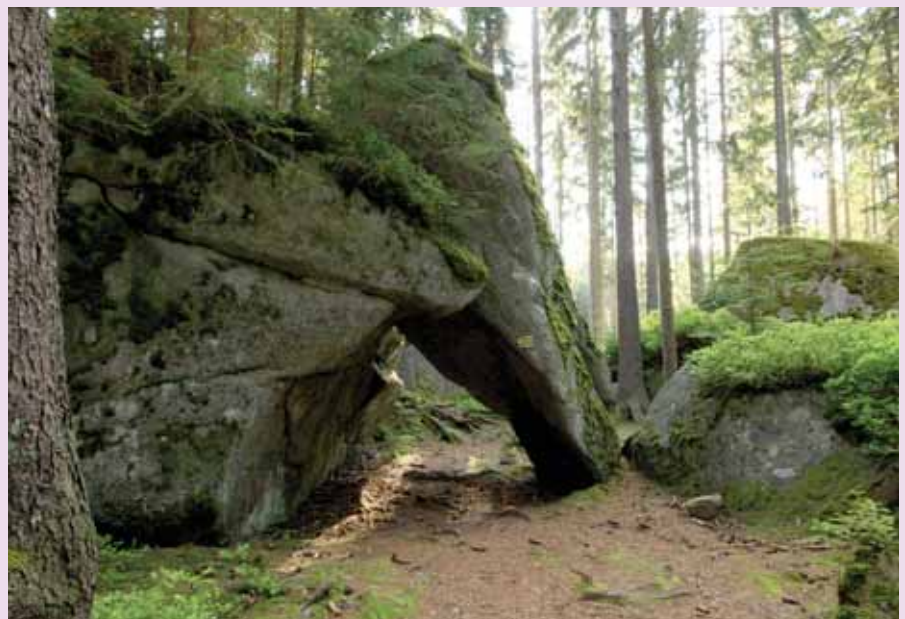
Skalní kaple, za kterou v minulosti vedly dřevěné žebříky.



Skalní útvar Hřib.



Hlídky ochrany přírody v roce 1966 s Alešem Závěským při objevování u Viklanu. Foto: archiv A. Závěského



Gotický portál od východu. Kdo nesehne hlavu je ztracen.

Voštinám a prosmekneme se kolem Gotického portálu a Mechové pyramidy až k Soutěsce lapků. Tady jsme si vždy s panem učitelem užili. Vybraná část výpravy se vždy nenápadně vzdálila, soutěsku obsadila a potom šiškami bránila, v zimě zase hromadami házeného sněhu! Škoda jen, že Skalní vyhlídka nad Loveckou jeskyní v dalším úseku je již obklopena vzrostlým lesem a neposkytuje pohled objevitelů. Zato Poustevna a Skalní kaple se oproti minulosti „rozsvítila“. Podobně i jedna z rarit v uspořádání skalních bloků Hřib. Ten vždy potěší, ale i překvapí svojí energií pro meditaci. Následuje potom pravá geologická perla – útvar Viklan, který se ale nevíklá nebo viklá? Posoudit to může každý sám na vlastní oči a paže. Primárně ale

jde o útvar s typickým hřibovitým zvětráním, vzniklý z plekenštejnské žuly. V druhé polovině trasy směrem k Jelenímu jezírku potom narazíme na Kamennou krásku nebo Pýchavku obrovskou. Při klesání potom poznáme hlavu Telete nebo Obří kostky. Stezka následně pokračuje již „klidnějším“ terénem kolem medvědího pomníčku nebo památních kamenů (např. na památku cesty prince Rudolfa v roce 1871), či označení cest (Medvědí cesta – Baeren Strasse, 1880). A pak, že tu nejsou i dnes!

Tradice stále živá

Vždy na konci roku se schází při procházení stezky a strojení vánočních stromků pro ptačtvo a zvěř bývalí členové kroužků ochra-

ny přírody. Tato akce je vzpomínka na pana učitele a další dobrovolníky, kteří se o její budování a propagaci zasloužili. Podobně i našemu „poslednímu“ šumavskému medvědu je dobré přinést alespoň větvičku se šiškami. Díky péči Správy Národního parku Šumava jsou i dnes pojmenování připomenuta, a to na krásně barevně vyvedených vygravírovaných tabulích.

Ať se Vám i dnes stezka líbí a užijte si zde romantiku spojenou pro změnu s Vašimi příběhy!

Alois Pavlíčko

AOPK ČR

alois.pavlicko@seznam.cz

Osada Dobrá na Šumavě a její

Putování za památnými stromy – 10. díl

I v tomto letním čísle časopisu zůstaneme v jihočeské části Šumavy, nedaleko obce České Žleby, a to v osadě Dobrá. Tato malá osada, dnes převážně chalupářská, se pyšní hned třemi památnými stromy.



Lípa velkolistá za osadou Dobrá vznešeně shlíží do kraje. Foto: Jitka Maršálková

Do osady Dobrá, která byla založena až roku 1816, se dostaneme po značené cyklostezce a žluté turistické značce z obce Stožec. Osada byla převážně dřevařská, měla vlastní školu i kapli, avšak už v roce 1945 byla vysídlena. Do dnešních dnů se zachovalo 33 stavení, převážně poloroubených a zděných. Pro tento svůj početný dochovaný stav stavení byla celá osada vyhlášena památkovou zónou. Osada je zajímavá svým prostorovým uspořádáním. Téměř všechny stavení stojí

po jedné straně komunikace (v délce cca 2,1 km), vyjma kaple, budovy bývalé školy a jednoho stavení na konci obce směrem k vlakové zastávce. A právě u tohoto stavení se nacházejí dvě ze třech lip v Dobré.

Jedná se o lípy malolisté, které se nacházejí na pozemku soukromého vlastníka. Ale tato skutečnost nebrání pohledu přes dřevěný plot, který dotváří jejich atmosféru. Jedná se o lípy s odhadovaným stářím 300 let. Vyhlášeny za památné byly



lípy

v roce 1977. Větší ze dvou lip se pyšní obvodem 600 cm (měřeno 1,3 m nad zemí) a výškou 25 m. Menší lípa dosahuje zhruba stejné výšky a obvodu cca 450 cm. Obě tyto lípy byly ošetřeny v roce 2011.

Silnice vedoucí dál k železniční zastávce nabízí výhledy na jednu z nejceněnějších lokalit toku řeky Vltavy, a to na Vltavský luh. A tento pohled se nabízí od dalšího památného stromu, který nalézáme asi necelý kilometr za osadou. V tomto případě se jedná o lípu velkolistou. Stáří tohoto stromu je odhadováno na 250 let. Obvod kmene činí 580 cm a dorůstá do výšky 28 m. Poslední ošetření lípy proběhlo v roce 2007 a pro letošní rok se plánuje její další ošetření.

Po seznámení se s památnými stromy a s osadou Dobrá je návštěvníkovi k dispozici několik dalších přírodních a kulturních zajímavostí. Při pokračování po této silnici již další vyhlášený památný strom nenalezneme. Nicméně cesta dál směrem k vlakové zastávce nabízí fascinující výhledy na meandrující Vltavu, která vytváří nespočet přírodních úkazů v podobě bujné vegetace poskytující útočiště nejrozličnějším druhům živočichů. Vstup do lokality Vltavské luhu je z důvodu přísné ochrany přírody zakázán. Přístup je v omezeném režimu umožněn pouze vodákům. Avšak zraku pozorného turistu neuniknou tyto přírodní úkazy cestou z Dobré k vlakové zastávce.

*Lípy malolisté u domu na konci osady Dobrá.
Foto: Jitka Maršálková*



Stožecká kaple stojí uprostřed pralesního zbytku porostu pod Stožeckou skálou. Foto: Jiří Kadoch



Meandrující Vltava líně protéká Vltavským luhem. Foto Jiří Kadoch

Kulturní památka Stožecká kaple patří k těm, které by neměl minout žádný turista pohybující se v okolí osady Dobrá. Kaple stojí pod vrcholem Stožecké skály a přístup k ní zajišťuje modrá turistická trasa stoupající neméně fascinující přírodou. Kaple je ukázkou nádherné řezbářské práce. Původní dřevěná kaplička byla postavena v roce 1791 kovářem Klauserem, jako poděkování za uzdravení svého zraku vodou ze zdejšího pramene. Kaple byla v 60. letech 19. století doplněna dřevořezbami a byla přistavěna dřevěná přístavba. Po 2. světové válce začala kaple chátrat až do roku 1988, kdy došlo k jejímu obnovení. Od srpna 1989 se zde pravidelně konají srpnové poutě s velkým zájmem poutníků a návštěvníků.

Od kaple se lze vydat přibližně na 200 m trasu vedoucí na Stožeckou skálu (974 m n. m.). Krom úchvatného výhledu na Stožecko, Třístoličník, Trojmeznu či Plechý se tu setkáváme s vysokým železným křížem a již jen nepatrnými zbytky strážní věže. Tato strážní věž na vrcholu skály stála již ve 13. století a jejím hlavním cílem bylo poskytovat ochranu poutníkům a kupcům během svých cest po obchodní Zlaté stezce vedoucí nehostinnými šumavskými kouty.



Kříž na Stožecké skále byl jediným dochovaným křížem šumavských vrcholů. Foto: Jiří Kadoch

Jitka Maršálková
Správa Národního parku Šumava
jitka.marsalkova@npsumava.cz



Luzný a Luzenské údolí od Březníku.

Text a foto **František Janout**

Z Kvildy na Luzný nebo na Roklan za hodinu chůze

Absurdní? Nikoliv. S využitím Zelených autobusů na české a Igelbusů na bavorské straně Šumavy se to dá skutečně zvládnout.

Návaznost spojů českých Zelených autobusů a bavorských Igelbusů na Bučině umožňuje turistům pohodově zvládnout návštěvu jinak těžko přístupných či dokonce z české strany zcela nepřístupných šumavských vrcholů.

Zvolit vrchol možno až na hranici

Z Kvildy na Bučinu lze dojet zelenými autobusy takřka až ke státní hranici. K zastávce autobusů bezprostředně u hranice na bavorské straně stačí ujít 150 m. Spoje na sebe navazují zhruba za 15 minut. Pro pohodový turistický zážitek doporučuji použít prvního ranního spoje na Bučinu, který vyjíždí kolem osmé hodiny z Kvildy. Zhruba po čtvrt hodině navazuje na bavorské straně linka Finsterau-Igelbus. Až při nástupu je čas se rozhodnout, zda si zvolit výstup na Luzný či na Roklan, protože autobus jede do zastávky Nationalparkzentrum Lusen po stejné trase.

Kdo si zvolil za cíl Luzný, musí tady přestoupit na linku Lusen-Igelbus, která směřuje do konečné zastávky Lusen-Waldhausreibe (jinak také parkoviště pod Luzným). Odtud je východiště turistických cest k výstupu na Luzný.

Ti, kteří se rozhodli pro Roklan, v autobusu zůstanou a nechají se dovézt na konečnou do Spiegelau (parkoviště P+R). Zde je třeba přestoupit na bezprostředně navazující spoj Rachel-Igelbus, který odtud za 10 minut dopraví na malé lesní parkoviště Gfäll.

Na Luzný za hodinu z parkoviště Waldhausreibe

Majestátný kamenný kužel Luzného 1373 m n. m., známý zejména tradičním pohledem od Březníku, je z české strany, zejména pro méně zdatné turisty, těžko dosažitelným cílem – nejkratší trasa z Modravy a zpět je dlouhá 29 km a představuje namáhavou celodenní túru. I kdyby došlo k otevření cesty Luzenským údolím, zkrátila by se jen o necelých 5 km. Nejjednodušším řešením je výstup ze zastávky Lusen-Igelbusu u parkoviště Waldhausreibe. Podle směrovek můžete zvolit buď letní cestu (Sommer-

weg) nebo zimní (Winterweg). Letní cesta je kratší a namáhavější, vede nejprve po štěrkované cestě ke Skleněné arše, pak přímo na vrchol Luzného, v poslední fázi prudce stoupá přes balvany kamenného moře. Zimní cesta je pohodlnější, vede k chatě Lusen-schutzhaus, odkud je na vrchol asi 5 minut. Chata nabízí občerstvení, vedle nápojů se prodávají teplá i studená jídla. Oběma cestami trvá výstup cca 1 hodinu. Doporučuji použít jednu pro výstup a druhou pro návrat k parkovišti. Třetí variantou sestupu je sejít z vrcholu k historickým hraničním kamenům na Markfleckl a odtud pokračovat dolů po státní hranici k Modrému sloupu, od něj pak 2 km kolem Skleněné archy zpět k parkovišti (cesta se pak prodlouží asi o půl hodiny).

Při zpáteční cestě na Bučinu je třeba v Nationalparkzentrum opět přestoupit z autobusové linky Lusen-Igelbus na Finsterau-Igelbus.



Informace k jízdním řádům

Igelbusy na bavorské straně jezdí od poloviny května do konce října. Návaznost spojů na Bučině je závislá na provozu Zelených autobusů, který je, bohužel, omezen jen na dobu letních prázdnin. Jízdní řády jsou k dispozici na internetu. Spoj Horská Kvilda - Kvilda - Bučina je ke stažení na webových stránkách NP Šumava:

www.npsumava.cz/cz/1194/sekce/autobusem/ nebo ČSAD Plzeň: www.csadplzen.cz/mainindex/43371001.htm

Spoje na bavorské straně 6115 Finsterau-Igelbus, 7594 Lusen-Igelbus, 7595 Rachel-Igelbus najdete na webu

www.ostbayernbus.de/ostbayernbus/view/angebot/buslinien/igelbusse.shtml

Na Roklan za hodinu z parkoviště Gfäll

Charakteristický dvojevrchol Roklanu (Grosser Rachel 1453 m n. m. a Kleiner Rachel 1399 m n. m.), vévodí Rokytecké slati a je dobře viditelný ze Zhůří, z Filipovy Huti a mnoha dalších míst v okolí Modravy. Leží takřka na hranici na bavorské straně Šumavy. Z české strany k němu nevede žádná turistická cesta a vzhledem k nepřístupným I. zónám NP Šumava je prakticky nedostupný. Z bavorské strany je nejsnadnější přístup z lesního parkoviště Gfäll, kde je zastávka Rachel-Igelbusu.

Z něho vyjdete po cestě s prudkým stoupáním zhruba za tři čtvrtě hodiny k chatě Waldschmidthaus ve výšce 1360 m n. m. (možnost občerstvení). Na vrchol Velkého Roklanu to odtud trvá jen 10 minut. Na vrcholové skále stojí kříž a je odtud nádherný rozhled na šumavské vrcholy od Ostrého a Velkého Javoru na severozápadě až k Třístoličnicku na jihovýchodě. Impozantní pohled, zejména na podzim, je na Rokyteckou slat. Za teplotní inverze je také vidět alpské pásmo od Tottes Gebirge až k Zugspitze.

Pokud se nechcete vrátit stejnou cestou, doporučuji, za cenu prodloužení trasy, sestoupit na druhou stranu k Roklanské kapli (Rachelkapelle), která se na skalnatém výběžku v nadmořské výšce 1212 m n. m. tyčí nad hladinou Roklanského jezera. Původní kaple vyhořela, ale v roce 1972 byla znovu postavena. Od ní sestoupíte k zádumčivému ledovcovému Roklanskému jezeru, v němž se podle pověsti, přechovává zapuzená duše zlé zámecké paní z Rammelsbergu. Od jezera se podle směrovek dostanete asi za hodinu zpět na parkoviště Gfäll.

Rachel-Igelbus do Spiegelau odtud sice odjíždí 2x za hodinu, ale okamžitý přípoj ve Spiegelau na Finsterau-Igelbus na Bučinu je jen 1x za hodinu. Je třeba si ohlídat zejména poslední spoj (před 17 hodinou), kterým se lze dostat po přestupu ve Spiegelau na Bučinu a pak následně do Kvildy.



Vrchol Luzného.



Vrchol Velkého Roklanu.

František Janout
janout.frantisek@seznam.cz

Šumava před sto lety

na snímcích Fotoateliéru Seidel VI.

Museum Fotoateliér Seidel v Českém Krumlově ukrývá ve svém fotografickém archivu na 140 000 snímků z období před 100 lety. Legendární „kronikář Šumavy“ fotograf Josef Seidel a jeho syn František zachytili na svých snímcích dávnou tvář šumavské přírody a krajiny. Postupně Vám ji budeme představovat...



Odhalení pomníku Adalberta Stiftera v Horní Plané ve Stifterově parku na Dobré Vodě. Foto Josef Seidel, 26. 8. 1906.

Adalbert Stifter a Josef Seidel

Básník Šumavy a její kronikář

Letos v srpnu si připomínáme kulaté 140. výročí od postavení pomníku Adalberta Stiftera nad Plešným jezerem. Tímto oblíbeným tématem se v minulosti, ale i dnes zabývá řada badatelů i milovníků šumavské krajiny ve svých článcích. Adalbert Stifter a různé památky na něj, samozřejmě nemohou chybět ani na snímcích Fotoateliéru Seidel.

Pomník Adalberta Stiftera na Plešném jezeře je stále vyhledávaným turistickým cílem. Jeho stavba vůbec nebyla jednoduchá. Roky úsilí přátel a obdivovatelů básníka Šumavy vyvrcholily v roce 1876 výběrem stavitelů a samotnou stavbou, která měla být umístěna na místě viditelném až z rodiště básníka z Horní Plané. To „správné“ místo bylo nalezeno 221 m nad jezerem v nadmořské výšce 1 311 m. Bílý obelisk svítil do dále...

Podrobné svědectví o průběhu stavby podal v roce 1934 poslední žijící stavitel



Nejmladší stavitel Stifterova obelisku Franz Saumer z Jeleních Vrchů (na snímku ve věku 60 let). Foto Josef Seidel, 25. 3. 1916.

Franz Saumer z Jeleních Vrchů Antonínu Nikendeyovi, který jeho vyprávění otiskl v článku v časopise schwarzenberských zaměstnanců Tradice. Nejmladšího ze stavitelů pomníku - Franze Saumera - vyfotografoval Josef Seidel v roce 1916 mezi více než stovkou mužů i žen uvedených v zákaznické knize Fotoateliéru Seidel jako „knížecí schwarzenberský lesní personál v Horní Plané“ (v originále „Fürst. schw. Forstpersonal Oberplan“) a možná přitom ani sám nevěděl, jak významnou místní osobnost vlastně pro budoucnost portrétoval. Franz Saumer jako stavitel Stifterova pomníku požíval totiž po celý zbytek života velkou úctou.

První Seidelův snímek samotného Stifterova pomníku vznikl jako stereodiapozitiv na konci 19. století. Ve Fotoateliéru Seidel pak vyrobili z jeho kopírované poloviny pohlednici. Datace fotografie je odvozena z toho, že v roce 1900 kovář Johann Posset z Nové Pece vyrobil a osadil litinové zábradlí, které lemovalo kamennou terasu u pomní-

Hleďte zmizelou podobu šumavské krajiny v databance starých fotografií na www.seidel.cz a v Museu Fotoateliér Seidel v Českém Krumlově.



Kresba Hermine Baldassari z léta 1990 ukazuje pořadí a podobu iniciál jmen stavitelů pomníku A. Stiftera. Paní Baldassari se se svým manželem po léta zabývala historií Šumavy (především Schwarzenberského plavebního kanálu) a v roce 2006 se podílela i na obnově Musea Fotoateliér Seidel.

ku. A právě pod terasou jsou vytesány iniciály jmen čtyř stavitelů (v běžném životě dřevařů), které si z místních obyvatel Jeleních Vrchů vyzbral schwarzenberský lesní hajný Adolf Paleczek pro stavbu pomníku. Byli to Johann Saumer, Josef Schröder, Franz Stini a Franz Saumer. Podle dohody uzavřené mezi staviteli, některý z nich vždy jednou ročně natřel iniciály bílou barvou. Ti, kteří postupně umírali, měli pak písmena černá.

Další cesty Josefa Seidela vedly k Plešnému jezeru ještě před první světovou válkou. Dobu vzniku snímku datujeme podle čísla negativu, které uvedl Josef Seidel na pohlednici. Na jiném snímku je po zvětšení možné poznat Helmuta Seidela, jednoho ze tří synů slavného fotografa. Výlet ke Stifterovu pomníku v červenci 1922 popisuje ve svém deníku František Seidel, Helmutovo dvojče. Na jiném místě v deníku se František zmiňuje o návratu otce od Plešného jezera v září 1925.

Později vznikly fotografie pomníku pořízené při lyžařských výletech Seidelových synů. Ti už s sebou nenosili velký dřevěný fotoaparát se stativem, jako jejich zdatný otec, ale po roce 1929 malou a lehčí Leicu, se kterou pořizovali snímky na malý formát kinafilmu. Poslední („nejmladší“) pohlednicí z těchto míst je právě zimní motiv Stifterova monumentu s číslem negativu 4 400. Toto vysoké číslo napovídá, že výroba pohlednice se zasněženým pomníkem Adalberta Stiftera byla zahájena na samém konci třicátých let minulého století.

Ale oblíbený Stifter, jehož život a dílo bývají označovány jako jeden z hlavních impulsů počátků turistiky na Šumavě, neměl svůj monument pouze na Plešném jezeře. Dne 26. srpna 1906 byl odhalen pomník v jeho rodné Horní Plané, což byla opět velká slavnost s šesti tisíci návštěvníky, na které nemohl Josef Seidel se svým fotoaparátem chybět. Čerstvě odhalený pomník ve Stifterově parku na Dobré Vodě, který zde místní občané vybudovali již v roce 1884, zachytil Seidel pro další ze svých oblíbených pohlednic. Pečlivému pozorovateli neunikne, že na snímku ze slavnostního odhale-



Pomník Adalberta Stiftera nad Plešným jezerem, kolorovaná pohlednice č. 228. Foto Josef Seidel, po roce 1900 (datace dle zábradlí u terasy pomníku).

ní je vidět při práci také jeden fotograf – Seidelův konkurent Josef Wolf.

Josef Seidel dokumentoval také slavnostní otevření Šumavského muzea v Horní Plané, které proběhlo s velkou parádou 8. července 1923. Na pohlednici se dostala téměř každá místnost, která byla součástí tehdejší muzejní expozice. Nechyběla ani ta, která byla věnována životu a tvorbě básníka Šumavy - Adalberta Stiftera, včetně jeho busty.

Neméně významným Stifterovým „pomníkem“ je hornoplánský rodný domek slavného spisovatele, jehož zajímavá expozice a vldný a znalý personál lákají své návštěvníky i dnes. Ve Fotoateliéru Seidel vzniklo od počátku 20. století několik různých pohlednic s motivem tohoto domku. Mají různá provedení, černobílé i kolorované, liší se v drobných detailech, ale zachycují i změny v celkové úpravě domku. Ta se v průběhu času měnila až do roku 1934, kdy zde došlo k požáru a následné úpravě nejbližšího okolí.

Všechny tyto „Stifterovské motivy“ na pohlednicích Fotoateliéru Seidel patřily k velmi úspěšnému obchodnímu artiklu, který se po léta setkával s úspěchem u zákazníků z řad místních obyvatel, ale i turistů.

Petr Hudičák a Zdena Mrázková
 Museum Fotoateliér Seidel, Český Krumlov
 hudicak@seidel.cz

Použitá literatura: Raimund Paleczek: 125 let Stifterova pomníku nad Plešným jezerem, 1877 – 2002. In: Obnovená Tradice č. 30, 2004. Antonín Nikendey: Stavba Stifterova pomníku nad Plekenštejnským jezerem. Podle vyprávění „starého Saumera“. In: Tradice, leden – březen 1936.



Pomník Adalberta Stiftera nad Plešným jezerem, zimní scénérie zachycená za lyžařské cesty F. Seidela. Foto František Seidel, před rokem 1940.



Šumavské muzeum Horní Planá, místnost věnovaná Adalbertu Stifterovi („Stifterzimmer“ – popiska Fotoateliéru Seidel). Foto Josef Seidel, 1923.



Rodný domek Adalberta Stiftera v Horní Plané, jedná z nejstarších pohlednic Fotoateliéru Seidel. Foto Josef Seidel, před rokem 1910.

Partner

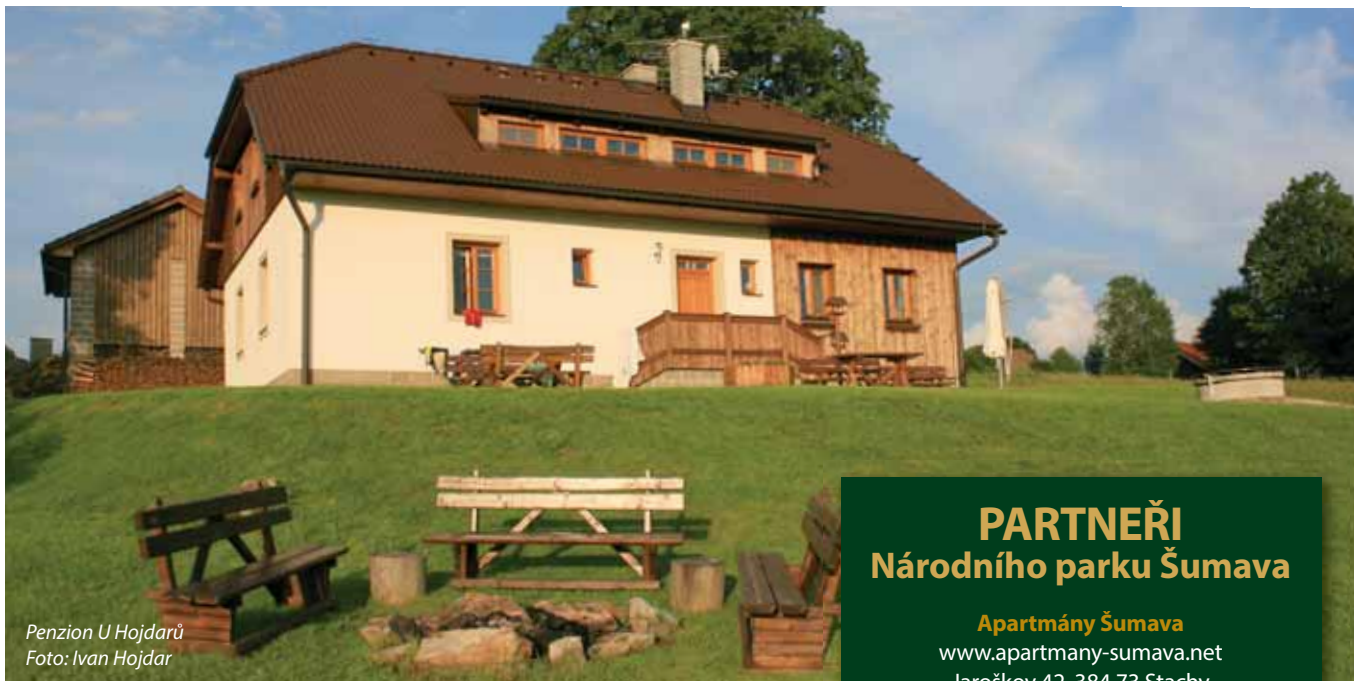
PARTNER



Národního parku
Šumava

Národního parku Šumava

Od letošního roku můžete na Šumavě narazit třeba na penzion, který je označen cedulkou Partner Národního parku Šumava. Správa Národního parku Šumava společně s Regionální rozvojovou agenturou Šumava totiž obnovila projekt, ve kterém podporuje podnikatele, kteří nabízejí například ubytování nebo zážitků.



Penzion U Hojdarů
Foto: Ivan Hojdar

Cílem projektu **Partner Národního parku Šumava** je vzájemná podpora a spolupráce Správy Národního parku Šumava a subjektů poskytujících služby v cestovním ruchu na území národního parku i chráněné krajinné oblasti Šumava. Poskytovat návštěvníkům informace o šumavské přírodě, o možnostech volnočasového vyžití na území NP a CHKO Šumava a významu národního parku v rámci ochrany přírody.

V současnosti prošlo certifikačním školením 8 partnerů a je tak možné se u nich nejen ubytovat nebo dobře najíst, ale dozvědět se tak nejruznější informace o Národním parku Šumava.

Jak se stát Partnerem Národního parku Šumava?

Máte-li zájem stát se našimi partnery, je zapotřebí:

- 1) Získat certifikaci Šumava originální produkt[®] pokud ji ještě nemáte, informace získáte na internetových stránkách Šumava originální produkt[®] www.regionalni-znacky.cz/sumava.
- 2) Požádat o certifikaci projektu Partner Národního parku Šumava.

- 3) Nedílnou součástí certifikace je také účast na vzdělávacím semináři k projektu Partner Národního parku Šumava, jehož nejbližší termín je **11. 9. 2017 od 9.00 hodin v sídle Správy Národního parku Šumava ve Vimperku**. Semináře se může účastnit více zástupců žadatele, doporučena je účast personálu, který přijde do styku se zákazníky (recepční, provozní,...).
- 4) Další informace k projektu Partner Národního parku Šumava naleznete na webu Správy Národního parku Šumava, www.npsumava.cz.

Kontakty:

Kateřina Vlášková
RRA Šumava, o.p.s., tel. 380 120 263,
e-mail: vlaskova@rras.cz
Petra Střelečková
Správa Národního parku Šumava,
tel. 388 450 261, e-mail:
petra.streleckova@npsumava.cz

Petra Střelečková

Správa Národního parku Šumava
petra.streleckova@npsumava.cz

PARTNEŘI Národního parku Šumava

Apartmány Šumava

www.apartmany-sumava.net
Jaroškov 42, 384 73 Stachy

Chata Rovina

www.chatarovina.cz
Dobrá Voda 16, 342 01 Hartmanice

Muškaření na Šumavě

www.goflyfish.cz, Vodní 146, 342 01 Sušice

Šumava na elektro kole

www.e-sumava.cz
Hájovna Větrník, Nová Hůrka 228
342 01, Prášily-Nová Hůrka (Slučí Tah)

Penzion U Černého kohoutka

www.cernykohoutek.cz
Nový Dvůr 88, 384 72 Zdíkov,

Penzion U Hojdarů

www.uhojdaru.cz
Nový Svět 9, 385 01 Borová Lada

Turnerova chata

www.turnerovachata.cz
Turnerova chata, 341 93 Rejstejn

Srub Javorná

www.srubjavorna.cz
Javorná na Šumavě
Svinná 9, 339 01 Čachrov



Foto: Štěpán Rosenkranz

Soutěž Šumavská MOZKOVKA potřetí

Třetí ročník soutěže Šumavská mozkovka byl opět velmi pestrý a nesmírně vyrovnaný až do samého závěru.

Soutěže o nejlepší popularizační odborný článek ze Šumavy se opět účastnilo pět autorů, kteří se snažili co nejvíce přiblížit svůj výzkum široké veřejnosti. Té se nejvíce líbil článek o nejrůznějších hranicích, na které může turista na Šumavě narazit.

Celkem dorazilo 151 hlasů, z nichž nejvíce 45 obdržel Zdeněk Šmída a jeho článek „Reliktní hranice na Šumavě – tiší svědkové z kamene“

„Je to velmi zajímavé téma, které se v předchozích ročnících soutěže neobjevilo. Navíc Zdeněk Šmída jej skvěle zpracoval. Ale i ostatní soutěžní články byly velmi dobře ceněny, což ukazuje počet došlých hlasů - o druhém místě nakonec rozhodl jeden jediný hlas,“ řekl mluvčí Správy Národního parku Šumava Jan Dvořák.

Nejlepší popularizační článek, v doprovodném hlasování, hodnotí také odborná porota složená ze zástupců všech Národních parků na území České republiky. Zvítězil text Michala Hořejšího „Mýtus staré Šumavy“.

„Bylo to těžké rozhodování, protože texty byly velmi vyrovnané. A protože popularizace ochrany prostředí Národního parku Šumava nemusí být výhradní doménou přírodních věd, ocenili jsme přínos věd společenských. Klasik literárního umění Karel Klostermann je svým dílem věnovaným Šumavě veřejnosti dostatečně znám. Autor oceněného článku však podrobil spisovatelova stěžejní díla zajímavé a neotřelé analýze. Obrazový doprovod článku je zvolen citlivě, fotografie působí emotivně a jsou doprovázeny „po staru“ úryvky z díla Klostermanna. Hořejší, jako jediný ze soutěžících, využil schema-

tických map k jasnému vysvětlení svých hypotéz,“ vysvětluje rozhodnutí odborné poroty její předseda Tomáš Rothrockl, ředitel NP Podyjí.

„Článek je dobře strukturovaný, pochopitelný, čtivý a přínosný svým zamýšlením. Dílo Klostermannovo je ve smyslu interpretace Hořejšího nejen zásadní regionálně zaměřenou literaturou, ale i dokumentem a nositelem kolektivní paměti. Sdělení Hořejšího je ale do jisté míry překvapující až šokující: Ačkoli Klostermann hovoří emotivně o zřetelné ztrátě staré Šumavy na konci 19. století a jejím nahrazením „novou“, jeho popisy přírody tuto změnu nepotvrzují. Změna se totiž odehrála mnohem více v sociálním prostředí, než v prostředí přírodním,“ doplňuje ředitel Správy NP Šumava Pavel Hubený.

Výsledky 3. ročníku soutěže Šumavská Mozkovka:

Zdeněk Šmída	Reliktní hranice na Šumavě – tiší svědkové z kamene	45 hlasů
Michal Hořejší	Mýtus staré Šumavy	36 hlasů
Karel Malík	Vývoj obnovy horských smrčín zasažených gradací kůrovce v okolí Březníku, NP Šumava	35 hlasů
Ivana Vašíčková	Na scéně Boubínského divadla	28 hlasů
Vojtěch Čada	Tři století na Ostrém	7 hlasů

Bohuslav Nauš (1929 – 2017) nedožité 88 narozeniny

V jarním čísle časopisu Šumava jsem psal o zakladateli ekopedagogiky, promovaném pedagogu panu Aleši Záveském, že zde není více než 20 let mezi námi a zmiňoval jsem jeho „pravou ruku“ pana Bohuslava Nauše. Ten je v uplynulém měsíci následoval na věčný odpočinek také. Oba byli velcí kamarádi a tvořili nerozlučnou dvojici v ochraně přírody. Pan Bohuslav Nauš byl vůbec prvním inspektorem státní ochrany přírody v republice, na tehdejší ONV v Prachaticích od roku 1971. Měl mimo jiné na starost vyznačení hranic nově vzniklé CHKO (po roce 1963), chráněných území jako např. Boubínský prales, Buková slat, Mrtvý luh, Jezerní slat, Trojmezna a dalších. Spolu s dobrou partou příznivců ochrany přírody dokázal vytvořit nebo opravit např. portál Schwarzenberského plavebního kanálu na Jeleních Vrchích nebo mřížoví na Sudslavické lípě u mlýna Vanických. Stál u podoby „kapliček“ pro označnický státní přírodní rezervace, informační panely nebo svými metodickými listy pro výrobu ptačích budek předběhl dobu. Svoji funkci vykonával, jak jsme říkali, „do roztrhání těla“ a práce pro přírodu mu byla i posláním, a to i po jeho odchodu do důchodu v roce 1990. Pro mne a další mé vrstevníky byl spolu s panem učitelem našimi vzory a to nejen díky skromnosti, pili a zápalu o věc, ale i erudici.

Se vzpomínkou „Poznej a chraň“ k Vaší památce.

Alois Pavlíčko



Oprava opěrné zdi u Schwarzenberského plavebního kanálu (Medvědí stezka, Jelení Vrchy, 1980).



B. Nauš na louce mezi kruštíky bahenními, která byla posléze meliorována (Libotyně, 1980).

DEN NÁRODNÍHO PARKU ŠUMAVA

Přijměte pozvání na tradiční celodenní akci s Národním parkem Šumava, která se koná v sobotu 15. července 2017 v prostranství před informačním střediskem Rokyta; začátek akce je od 10.00 hodin.

Bude to den plný her, zábavy a poznání. Letošní akce je zaměřena na ŠELMY a proto se dovíte nejenom zajímavosti ze života rysů a vlků, ale můžete se i s některými šelmami skutečně potkat i na Rokytě. Společně si pomalujeme siluetky šelem barvami. Nejenom děti si budou moci vyzkoušet tvoření z vlny a hlíny. Chcete se stát na chvíli šelmou? Díky profesionálním malířkám zabývající se malováním na obličej se můžete proměnit v lišku nebo rysa. V průběhu celého dne budou připraveny stánky s tradičními výrobky a řemesly Šumavy a s fotoateliérem Seidel se vrátíte v čase o 100 let zpět.



Těšíme se na Vás.
Správa Národního parku Šumava

Divočina bez hranic / Grenzenlos Wild

Tak zní titulky nového nástěnného kalendáře o divoké přírodě obou sousedních národních parků. Skály pokryté ledovými krystaly, paseky v mlžném oparu nebo šumějící horské bystřiny. Rozmanitost krajiny je v Národních parcích Šumava a Bavorský les těžko uvěřitelná. Největší souvislé chráněné lesní území ve střední Evropě nabízí návštěvníkům téměř nekonečno zajímavých přírodních zážitků. Objevujte houby, které právě vyrůstají z lesní hrabanky, ryby, které se prodírají proti proudu, či pouze estetiku, kterou nám příroda nabízí i ve svých detailech.

Všechny tyto aspekty – a ještě mnohem více – jsme se pro Vás v tomto kalendáři pokusili zachytit obrazem. Hned dva tucty působivých motivů Vám nabízí úžasný průřez česko-bavorským příhraničním pohořím, který nesporně vzbudí touhu po potěšení z přírody v divočině. Zde představené dojmy jsou konec konců ještě mnohem působivější, když je vidíte na vlastní oči.

Kalendář si můžete zakoupit na informačních střediscích Správy Národního parku Šumava.

Redakce



Z 2. mezinárodní konference o lesích

Téměř 200 vědeckých pracovníků z více než 20 států světa se sjelo na konci dubna do bavorského Neuschönau, aby po dobu 4 dní plných přednášek z celého světa otevřeně diskutovalo problematiku ochrany přírody lesních ekosystémů. Mezi uznávanými vědeckými kapacitami se sešli například prof. David Lindenmayer z Australské národní univerzity a prof. Reed Noss z Institutu ochrany přírody na Floridě. Hlavním tématem mezinárodní konference byly poslední výsledky výzkumu z lesních ekosystémů celého světa. V rámci širokého spektra výzkumných prací byl podtržen význam přirozených disturbancí v lesích. „Chráněná území často nabízejí druhům prostředí, která již nenacházejí nikde jinde na Zemi“, upozornil prof. Lindenmayer z Austrálie. Toto funguje, zejména pokud jsou připuštěny přírodní disturbance jako např. požáry, větrné a kůrovcové události. „Tyto procesy jsou jedním z nejlepších motorů biodiverzity“, vysvětlil americký uznávaný odborník na krajinnou ekologii prof. Noss.

Martin Starý, Správa Národního parku Šumava



Proměna Borových Lad v čase

Už v roce 1724 vznikla nedaleko sklárna Busker Haid. Ves sama vznikla až na konci 18. století. V té době to bylo území rozlehlých pralesů, do nichž teprve začínaly pronikat první těžby. A místo bylo vyhlášené těžbou silných borovic z pralesů směrem k ještě neexistujícímu Františkovu. Na konci 18. století tu stály 3 skupiny chalup, první kolem dožívající sklárny na cestě k nově vzniklým Knížecím Pláním a další dvě na vyvýšenině nad levým břehem Teplé Vltavy.

Dnešní centrum Borových Lad porůstaly mokré louky, spojení s Kvildou chybělo. Ale už v roce 1830 vidíme na mapách myslivnu Jägerhäuser zhruba v místě dnešních zahrádek pod bytovkami na jižním okraji vsi a skupinu domů u křižovatky na Nový Svět, kde dnes stojí Územní pracoviště Borová Lada. Také pár domů a kaple v místě hospody naproti dnešnímu obecnímu úřadu. No a na konci 19. století už stála pila u silnice na Kvildu, a také domy

kolem dnešního Kameňáku. Bez větší změny zůstaly skupiny domů dalších 80 let, k zásadní změně pak došlo na konci 20. století, především výstavbou roty pohraniční stráže, objektů státních statků a bytovek. Kupodivu nejvíce zastavěné plochy ale přibýlo až za existence Národního parku Šumava, kdy se po roce 2005 rozšířila zástavba rodinnými domy podél silnice na Horní Vltavici. Zastavěná plocha se tak od roku 1949 více jak zdvojnásobila.





BAEREN
STRASSE
1880
Ⓜ

ISSN 0862-5166



9 770862 516001 02

www.npsumava.cz